

COMMISSARIAAT VOOR DE MEDIA

Representatie van vrouwen in Nederlandse non-fictie televisieprogramma's in 2019 en 2021

Onderzoeksrapport in opdracht van
het ministerie van Onderwijs, Cultuur
en Wetenschap

Inhoud

Samenvatting	3
English summary	5
1. Inleiding	7
1.1 Onderzoeksdoel	7
1.2 Onderzoeksvragen	7
2. (Inter)nationaal onderzoek naar vrouwen in de media	8
2.1 Aandeel vrouwen in de (beroeps)bevolking 2021	8
2.2 Internationaal onderzoek naar vrouwen in de media 2019-2021	8
2.2.1 Representatie van vrouwen en de coronacrisis	10
2.3 Nederlands onderzoek naar vrouwen in de media 2019-2021	10
3. Onderzoeksmethode	12
3.1 Inhoudsanalyse en codeboek	12
3.2 Steekproef	12
3.3 Persoonskenmerken en genreclassificatie	12
4. Resultaten	14
4.1 Verhouding mannen en vrouwen	14
4.2 Programmafunctie van mannen en vrouwen	14
4.3 Nieuwsbronnen en deskundigen	15
4.3.1 Deskundigheid van nieuwsbronnen	15
4.3.2 Gespreksonderwerp van deskundigen	16
4.3.3 De coronacrisis als gespreksonderwerp	17
4.3.4 Aanwezigheid van deskundigen	18
4.4 Leeftijd van mannen en vrouwen	18
4.5 Verscheidenheid van deskundigen en presentatoren	20
4.6 Verschillen tussen publieke en commerciële omroep	20
5. Conclusie	23
Bijlagen	25
Bijlage I: Opzet en uitvoering van het onderzoek	25
1.1 Dataverzameling	25
1.2 Data-analyse	28
Bijlage II: Codeboek	30
Bijlage III: Handleiding codeboek	33
Bijlage IV: Lijst programma's in de steekproef	43
Bijlage V: Bronnen en literatuur	47
Colofon	49

Samenvatting

In 2021 is het aandeel vrouwen in Nederlandse non-fictie televisieprogramma's 39,1 procent. Dit is het belangrijkste resultaat van de tweede meting in de monitoring van de representatie van vrouwen in Nederlandse non-fictie televisieprogramma's. Het Commissariaat voor de Media voerde dit onderzoek uit in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Aandeel vrouwen op televisie toegenomen, maar nog steeds mannen in de meerderheid.

In 2021 zijn er meer vrouwen op televisie dan in 2019. Het aandeel vrouwen in Nederlandse non-fictie televisieprogramma's is toegenomen met 2,5 procentpunten. Er zijn vooral meer vrouwen te zien in nieuws- en actualiteitenprogramma's. In 2019 was nog 33,3 van de personen in deze programma's vrouw; in 2021 is dit 37,8 procent. Een forse toename is te zien onder verslaggevers. Het aandeel vrouwelijke verslaggevers nam toe van een kwart (23,1 procent) in 2019 naar bijna 40 procent (39,5 procent) in 2021. Ook zijn er meer vrouwelijke deskundigen, zoals politici, woordvoerders en directeuren, te zien in nieuwsfragmenten of te gast in talkshows. In 2021 is een derde van de deskundigen vrouw (32,0 procent); in 2019 was dit nog een kwart (23,2 procent). Het aandeel vrouwelijke onafhankelijke experts (hoogleraren en wetenschappelijke onderzoekers) ligt lager: 26,7 procent van de experts is vrouw. Dit is ongeveer gelijk aan 2019.

Coronacrisis geen bepalende rol in toename representatie van vrouwen.

De coronacrisis heeft in de eerste helft van 2021 een grote stempel gedrukt op de berichtgeving in nieuws- en actualiteitenprogramma's. Toch heeft de coronacrisis geen bepalende rol gespeeld in de representatie van vrouwen. Onafhankelijk van de aanwezigheid van vrouwen met professionele deskundigheid op het gebied van het virus, de pandemie of de maatregelen, is het aandeel vrouwelijke deskundigen significant toegenomen ten opzichte van 2019. Het aandeel vrouwelijke deskundigen dat over corona spreekt, is ongeveer even groot (34,1 procent) als het aandeel dat over andere onderwerpen spreekt (31,1 procent).

In sportprogramma's vooral mannen te zien, maar aandeel vrouwen nam toe.

Het aandeel vrouwen in sportjournaals en talkshows over sport nam toe van 3,8 procent in 2019 naar 13,2 procent in 2021. Maar nog altijd is het overgrote merendeel van personen in sportprogramma's man. Ook in andere nieuws- en actualiteitenprogramma's wordt vooral door mannen gesproken over sport. 15,6 procent van de deskundigen die over sport spreken is vrouw. Vrouwelijke deskundigen spreken eerder over 'sociale zaken, gezondheid, onderwijs en welzijn' (40,9 procent).

Vrouwen vooral in beeld als onderwerp van portret en slachtoffer.

Waar in nieuws- en actualiteitenprogramma's vrouwen een derde uitmaken, is dit aandeel groter in amusements- en overige non-fictieprogramma's (42,3 procent). Vrouwen zijn vooral in beeld als (spel)kandidaat (50,5 procent) of onderwerp van portret (47,4 procent). Ook de verhouding mannen en vrouwen die in nieuws- en actualiteitenprogramma's als slachtoffer, getuige of als gewone burger op straat aan bod komen, is vrijwel 50/50 (49,7 procent). Het voorgaande is gelijk gebleven aan 2019.

Vrouwelijke deskundigen over het algemeen jonger dan mannen in dezelfde functie.

Net als in 2019 is het leeftijdsverschil tussen mannen en vrouwen opmerkelijk. Vrouwelijke deskundigen zijn over het algemeen jonger dan mannelijke deskundigen. Dit geldt ook voor vrouwelijke presentatoren en correspondenten. Met name boven de 50 jaar neemt het aandeel vrouwelijke presentatoren, correspondenten en deskundigen af.

Aandeel vrouwen bij de publieke omroep toegenomen.

Het aandeel vrouwen nam met name op de publieke omroep toe; van 32,5 procent in 2019 naar 37,7 procent in 2021. Het aandeel vrouwen in programma's bij de commerciële omroepen (40,5 procent) bleef ten opzichte van 2019 vrijwel gelijk. Nog steeds is het aandeel vrouwen in programma's van de commerciële omroepen groter dan in programma's van de publieke omroep. Het aandeel vrouwelijke deskundigen nam bij de publieke omroep toe van 18,9 procent in 2019 naar 30,9 procent in 2021.

Het Commissariaat voor de Media voerde dit onderzoek uit met een kwantitatieve inhoudsanalyse, door middel van een eigen ontwikkelde methode die gebaseerd is op eerder (inter)nationaal uitgevoerd onderzoek. De steekproef bestaat uit 4.312 personen uit 261 programma's, die in het eerste half jaar van 2021 zijn uitgezonden. De programma's zijn tijdens primetime uitgezonden op de zenders NPO 1, NPO 2, RTL 4 en SBS6. De steekproef is aangevuld met goed bekeken programma's op andere tijdstippen en zenders.

English summary

In 2021, 39.1 percent of people appearing in Dutch non-fiction television programmes were women. This is the main result of the second study monitoring the representation of women in Dutch non-fiction television programmes. The Dutch Media Authority conducted this study on behalf of the Dutch Ministry of Education, Culture and Science.

More women on Dutch television in 2021, but men are still in the majority.

There are more women on television in 2021 than there were in 2019. The proportion of women in Dutch non-fiction television programmes has risen by 2.5 percentage points. In particular, more women are to be seen in news and current affairs programmes. In 2019, 33.3 percent of the people appearing in those programmes were women; in 2021 it's 37.8 percent. There has been a sharp increase in female reporters. The proportion of female reporters increased from a quarter (23.1 percent) in 2019 to almost 40 percent (39.5 percent) in 2021. There are also more female experts, such as politicians, spokeswomen and company directors, to be seen in news items or as guests in talk shows. In 2021, one third of the experts are woman (32.0 percent) as opposed to a quarter (23.2 percent) in 2019. With regard to professors and scientific researchers, only 26.7 percent are women. This is roughly the same as in 2019.

Coronavirus crisis has not played a crucial role in the representation of women.

In the first half of 2021, the coronavirus crisis had a significant impact on reporting in news and current affairs programmes. Nevertheless, the coronavirus crisis has not played a crucial role in the representation of women. Independently of the presence of women with professional expertise in the field of the virus, the pandemic or the countermeasures, the representation of female experts rose significantly in comparison with 2019. The proportion of female experts that talk about COVID-19 is roughly the same (34.1 percent) as the proportion that talk about other topics (31.1 percent).

Mainly men appear in sports programmes, but the representation of women is increasing.

In 2021, women represented 13.2 percent of people in sports programmes, up from 3.8 percent in 2019. But the vast majority of people in sports programmes are still men. In other news and current affairs programmes it is also generally men who talk about sport. Women represent 15.6 percent of experts that talk about sport. Female experts are more likely to talk about 'social issues, health, education and welfare' (40.9 percent).

Women can be seen in particular as the subject of a portrait or as a victim.

Whilst women make up one third of people in news and current affairs programmes, in entertainment shows and other non-fiction programmes the percentage of women is higher (42.3 percent). Women are to be seen more frequently as game show contestants (50.5 percent) or as the subject of a portrait (47.4 percent). The ratio of men to women appearing in news and current affairs programmes as victims, as witnesses or as ordinary people on the street is virtually 50/50 (49.7 percent). These figures are the same as for 2019.

Female experts generally younger than men in the same job.

Just as in 2019, the age difference between men and women is striking. In general, female experts are younger than male experts. This applies to female presenters and reporters too. The number of female presenters, reporters and experts over the age of 50 is especially low.

In 2021, more women appeared on the public service channels.

The proportion of women in programmes from the Dutch public service broadcaster rose from 32.5 percent in 2019 to 37.7 percent in 2021. The representation of women on commercial television (40.5 percent) was virtually the same as in 2019. Even so, more women appear on commercial channels than on public-service channels. In programmes on the public channels female experts make up 30.9 percent in 2021, up from 18.9 percent in 2019.

The Dutch Media Authority conducted this study using a quantitative content analysis using a method developed in-house that was based on national and international research. The sample covered 4,312 people from 261 programmes that aired in the first half of 2021. The programmes aired during primetime on public-service channels NPO 1 and NPO 2 and commercial stations RTL 4 and SBS6. The sample was supplemented with programmes with high viewing rates that aired at other times and on other channels.

1. Inleiding

Pluriformiteit is een kernwaarde van het Commissariaat voor de Media (Commissariaat) en een evenwichtige verdeling van mannen en vrouwen op televisie is een dimensie van een pluriform aanbod. In 2019 heeft het Commissariaat daarom in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) een onderzoek uitgevoerd naar de representatie van vrouwen in Nederlandse non-fictie televisieprogramma's, naar aanleiding van de doelen in Emancipatienota 2018-2021.

Dit eerste onderzoek bevestigde het vermoeden dat op basis van eerder onderzoek was ontstaan dat de verhouding van mannen en vrouwen op televisie ongeveer 2 op 1 is. De resultaten van deze eerste meting zijn breed besproken binnen de media, in de politiek en omroepwereld. De discussie die OCW met deze eerste meting beoogde te bewerkstelligen over dit onderwerp is daarmee op gang gekomen. Daarom is het goed de monitoring voort te zetten om te zien of er gezien de discussie veranderingen in gang zijn gezet. Het voorliggende vervolgonderzoek is een tweede meting die qua opzet zoveel mogelijk identiek is aan de eerste meting. Hiermee kunnen uitspraken gedaan worden over de veranderingen in de afgelopen twee jaar.

De focus ligt opnieuw op de non-fictie televisieprogrammering, omdat nog altijd de televisiezenders een belangrijk onderdeel uitmaken van het dagelijkse gebruik van het niet-fictieve audiovisuele media aanbod. Juist in 2021, waarin de crisis rondom het coronavirus de dagelijkse nieuwsprogrammering in de greep hield, is het kijken naar nieuws en actualiteiten op de televisiezenders belangrijk gebleken. Zo geeft het Digital News Report 2021 aan dat de coronacrisis ervoor gezorgd heeft dat de interesse en vraag naar nieuws is toegenomen, met name ook op televisie.

1.1 Onderzoeksdoel

Het doel van het onderzoek is cijfers te genereren die een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het maatschappelijke debat dat gaande is over representatie. Het voornemen is structureel de representatie van vrouwen over een langere periode te monitoren. Dit onderzoek is daarin een tweede meting.

1.2 Onderzoeksvragen

In dit vervolgonderzoek staat de volgende vraag centraal: 'Wat is de verhouding van mannen en vrouwen in Nederlandse non-fictie televisieprogramma's en welke overeenkomsten en verschillen zijn hierin waar te nemen ten opzichte van de eerste meting in 2019?'

Aanvullend onderzoeken we de verschillen in de verhouding van mannen en vrouwen per programmafunctie en per leeftijd:

- Verschilt de verhouding van mannen en vrouwen per functie?
- Verschilt de leeftijd van mannen en vrouwen?

Als mannen en vrouwen in de functie van bron van nieuws (een persoon biedt informatie of een mening) of als expert in beeld komen kan de verhouding van mannen en vrouwen verschillen afhankelijk van deskundigheid, aanwezigheid en het onderwerp.

- In hoeverre verschilt de deskundigheid van mannen en vrouwen als bron van nieuws?
- In hoeverre verschilt de aanwezigheid van mannen en vrouwen als bron van nieuws of als expert?
- In hoeverre verschillen de onderwerpen waarover mannen en vrouwen als bron van nieuws of als expert spreken?

Naast de persoonskenmerken kunnen ook contextvariabelen een sterke invloed hebben op de verschillen in verhouding van mannen en vrouwen. We houden rekening met twee contextkenmerken:

- In hoeverre zijn er verschillen in de verhouding van mannen en vrouwen per type programma (genre)?
- In hoeverre zijn er verschillen in de verhouding van mannen en vrouwen per type zender (publieke omroep ten opzichte van commerciële omroepen)?

In de eerste maanden van 2021 is het coronavirus met directe en indirecte effecten een dominant onderwerp in de non-fictie programmering. Daarom is in het onderzoek aanvullend rekening gehouden met de aanwezigheid van dit nieuwe onderwerp, zodat duidelijk wordt welke impact het coronavirus als onderwerp in de programmering heeft op de representatie van vrouwen.

Ook plaatsen we de resultaten in de context van eerder uitgevoerd (inter)nationaal onderzoek. Welke onderzoeken zijn in binnen- en buitenland verricht naar de representatie van vrouwen op televisie en in de media? Zijn er verschillen tussen of overeenkomsten met internationale onderzoeken en de resultaten van dit onderzoek?

2. (Inter)nationaal onderzoek naar vrouwen in de media

Om de resultaten met (inter)nationale bevindingen te kunnen vergelijken en in een context te kunnen plaatsen, geven we een overzicht van onderzoek uit binnen- en buitenland. Allereerst geven we aan hoe de verhouding mannen en vrouwen in de Nederlandse (beroeps)bevolking is. Vervolgens geven we een overzicht van (inter)nationaal onderzoek dat sinds het verschijnen van het eerste rapport in 2019 is verschenen. Aangezien de periode tussen beide onderzoeken kort is, beperken we ons niet tot vergelijkbaar onderzoek, maar kijken we breder. Ook laten we inzichten de revue passeren over de representatie van vrouwen in berichtgeving over de coronacrisis. Het overzicht is niet uitputtend, maar geeft een indicatie van de internationale berichtgeving over het onderwerp.

2.1 Aandeel vrouwen in de (beroeps)bevolking 2021

Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) is in de Nederlandse bevolking de verhouding mannen en vrouwen nagenoeg evenredig (2021). Het aandeel vrouwen is in elke leeftijdscategorie 49 tot 50 procent, in de leeftijdscategorie 70 jaar en ouder is dit 55 procent.

TABEL 1 Verhouding mannen en vrouwen per leeftijd in de Nederlandse bevolking op 01-01-2021 (in procenten) (CBS)

	19 jaar en jonger	20-29 jaar	30-39 jaar	40-49 jaar
Mannen	51,2	50,8	50,5	49,8
Vrouwen	48,8	49,2	49,5	50,2

	50-59 jaar	60-69 jaar	70 jaar en ouder	Totaal
Mannen	50,2	49,6	45,2	49,7
Vrouwen	49,8	50,4	54,8	50,3

Het aandeel vrouwen in de beroepsbevolking, zo blijkt ook uit gegevens van het CBS, is eveneens gelijk aan 2019; 47 procent (2021). Binnen het hoogste beroepsniveau is het aandeel vrouwen ook nog steeds 45 procent. Het aandeel vrouwelijke managers ligt lager, namelijk op 26 procent. In 2019 was dit 25 procent. Vrouwelijke managers jonger dan 45 jaar hebben een aandeel van 33 procent, boven de 45 jaar maken vrouwelijke managers 22 procent uit. In 2019 was dit 21 procent.

Het aandeel vrouwen in topfuncties is klein, maar wel licht toegenomen tussen 2018 en 2020. Dat blijkt uit de nieuwe Emancipatiemonitor (2020). Het aandeel vrouwen in de raad van bestuur in het bedrijfsleven is 12 procent. Buiten het bedrijfsleven is het aandeel vrouwen in topfuncties groter. Zo is het aandeel vrouwen als topmanagers bij de overheid 37 procent in 2019. Het aandeel vrouwelijke hoogleraren is gestegen naar 23 procent eind 2018.

2.2 Internationaal onderzoek naar vrouwen in de media 2019-2021

Europa-brede en wereldwijde rapportages over gendergelijkheid

ERGA, de European Regulators Group for Audiovisual Media Services, heeft in 2019 met verschillende Europese toezichthouders, waaronder het Commissariaat, initiatieven verzameld uit de audiovisuele industrie die discriminatie op basis van gender bestrijden. Het doel van deze werkgroep was bewustwording van ongelijkheid in de audiovisuele sector en gelijkheid in de audiovisuele mediaindustrie te bevorderen. De resultaten van de werkgroep zijn terug te vinden in het rapport dat ERGA in juli 2020 uitbracht.¹ Ook de Council of Europe is actief op het gebied van gendergelijkheid en ontwikkelde een Gender Equality Strategy 2018-2023. Als onderdeel hiervan bracht de Council in juli 2020 een rapport uit met een overzicht van de initiatieven en activiteiten van overheden, toezichthouders en media-organisaties in Europa om gendergelijkheid in de media te bevorderen.²

Het Global Media Monitoring Project (GMMP) doet sinds 1995 elke vijf jaar een analyse van gender diversity in meerdere landen wereldwijd. In 2020 is de laatste meting uitgevoerd. Het onderzoek van het GMMP behelst de representatie van vrouwen in het belangrijkste nieuws in kranten, radio, televisie en online nieuws op één dag, waarmee het onderzoek een indicatie geeft van de status van vrouwen in nieuwsmedia. Wereldwijd was 25 procent van alle personen in kranten, televisie- en radionieuws vrouw, zo concludeert het uitgebreide rapport (2021). Dit is een toename van 8 procentpunten sinds 1995, maar een stabilisatie ten opzichte van 2010 en 2015 (24 procent). In online nieuws was het aandeel vrouwen 27 procent.

¹ Zie: [Study on Industry-led Good Practices related to Gender Diversity in the European Audiovisual Sector](#)

² Zie: [Gender Equality and media](#)

On-screen representatie van vrouwen

Een aantal Europese landen monitoren de representatie van vrouwen op televisie (on-screen) op reguliere basis. In Vlaanderen wordt een jaarlijkse Monitor Diversiteit uitgevoerd met betrekking tot de Vlaamse publieke omroep VRT. Uit de monitor uit 2020 blijkt een aandeel van 41,4 procent vrouwen (zowel fictie als non-fictie), een toename ten opzichte van 2018, toen het aandeel 38,8 procent was (De Swert et al., 2020). De Franse mediatoezichthouder CSA bracht in september 2020 haar jaarlijkse 'Baromètre de la diversité' uit en zag een stabilisatie. In 2019 was het aandeel vrouwen op televisie 39 procent, gelijk aan het voorgaande jaar. Het aandeel vrouwen in sportprogramma's was 15 procent, in actualiteitenprogramma's 39 procent en in documentaires 38 procent. In fictie en entertainment ligt het aandeel op 40 procent. De CSA spreekt na een monitoring van 10 jaar van een aanhoudende ondervertegenwoordiging van vrouwen op televisie.

Ook in Italië ziet men een stabilisatie van het aandeel vrouwen op televisie. In 2020 heeft de Italiaanse publieke omroep RAI voor het tweede opeenvolgende jaar onderzoek laten uitvoeren naar de representatie van vrouwen in hun programmering. Het onderzoek toont een aandeel van 36,6 procent vrouwen in 2019, gelijk aan 2018. Ook wat betreft programmafunctie en genre is het aandeel vrouwen in beide jaren gelijk. Zo is het aandeel vrouwen als presentator, verslaggever en gewone burger groter (boven de 40 procent) dan het aandeel vrouwen als deskundige of politicus (onder de 20 procent).

In Frankrijk is één van de eerste studies uitgevoerd naar representatie van vrouwen door middel van machine learning. Eind 2018 voerde het Institut National de l'Audiovisuel (INA) een analyse uit naar de spreektijd van mannen en vrouwen in 700.000 uren aan Franse radio en televisieprogramma's, uitgezonden tussen 2001 tot 2018 op 22 televisiezenders en 21 radiozenders. De analyse is uitgevoerd met behulp van automatische detectiealgoritmes die de gender van de spreker vaststellen. Uit de resultaten blijkt dat in 2018 mannen twee keer zoveel spraken als vrouwen op televisie en radio. In 2004 was dit drie keer zoveel als vrouwen (Doukhan et al., 2018).

In de afgelopen twee jaar zijn er naast onderzoek naar representatie van vrouwen op televisie, ook onderzoeken gedaan naar de representatie van vrouwen in andere media, zoals uitgebreid onderzoek uit Duitsland in opdracht van de MaLisa Stichting deed in 2020 onderzoek naar de representatie van vrouwen op YouTube en streamingdiensten (Prommer et al., 2020). Uit het onderzoek naar Duitse producties op in Duitsland beschikbare streamingdiensten blijkt dat in 2020 42 procent van de protagonisten- en hoofdrolspelers vrouwen zijn. Op YouTubekanalen

is het aandeel vrouwen 29 procent, zo toont een analyse van 1.000 YouTube-kanalen aan (MaLisa Stiftung, 2019). Het onderzoek laat ook zien dat vrouwen zich op YouTube anders profileren dan mannen en stereotypes over vrouwen bevestigen. Een verdiepende analyse van de profilering van vrouwen op Instagram en in muziekvideo's bevestigt dit beeld (Götz & Eckhardt Rodriguez, 2019).

Amerikaans onderzoek van onderzoeksbureau Nielsen uit december 2020 laat zien dat 37,9 procent van personen in populaire programma's op televisie en streamingdiensten (subscription video on demand) vrouw is. In programma's op streamingdiensten is het aandeel vrouwen groter (48,9 procent) dan in televisie-uitzendingen (broadcast) (33,1 procent) en televisie via kabel (37,8 procent). Dit komt overeen met bevindingen uit verschillende rapportages dat het aandeel vrouwen in fictie (films en series) over het algemeen groter is dan in non-fictie. Op streamingdiensten, waar meestal fictie op te zien is, is het aandeel vrouwen daardoor veelal groter. Zo blijkt uit onderzoek naar Amerikaanse Netflix films en series in 2018 en 2019 dat 44 procent van de hoofdrollen door een vrouw wordt ingenomen (EBU, 2021).

Off-screen representatie van vrouwen

Ook wordt in een aantal Europese landen naar de aanwezigheid van vrouwen achter de schermen en in het werkveld (off-screen) gekeken. Zo blijkt uit onderzoek van Waalse mediatoezichthouder CSA dat in de audiovisuele industrie in Wallonië vrouwen een aandeel van rond de 20 procent hebben in hogere beroepsniveaus en eveneens 20 procent van alle technische banen (2020). De Britse toezichthouder Ofcom analyseerde dat omroepen (zowel radio als televisie) in 2019 een groter aandeel vrouwen hebben aangenomen dan in het voorgaande jaar (48 procent, toename van één procentpunt). Hiermee wordt bijna het aandeel bereikt van vrouwen in de gehele beroepsbevolking.

Het European Audiovisual Observatory zoomde in een recent rapport in op de aanwezigheid van vrouwen voor en achter de schermen van Europees televisiedrama (films en series). Uit hun onderzoek blijkt dat tussen 2015 en 2019 43 procent van de hoofdrollen door een vrouw werd ingenomen, 41 procent van de producenten vrouw was, er 20 procent vrouwelijke regisseurs waren en 35 procent vrouwelijke schrijvers. Onder cameramensen en componisten was het aandeel vrouwen kleiner; respectievelijk 8 en 7 procent. Verder blijkt dat de meeste televisieseries geregisseerd en geschreven worden door teams geleid door mannen (2021).

De European Broadcasting Union (EBU), de belangenorganisatie voor publieke omroepen in Europa, bracht eveneens een rapport uit over de man-vrouwverhouding op de werkvloer (2021). Hieruit blijkt dat 45 procent van de medewerkers bij Europese

publieke media vrouw is, gelijk aan het aandeel vrouwen in de Europese beroepsbevolking. Nieuwsredacties laten een gelijke man-vrouwverdeling zien, maar het aandeel vrouwen in technische beroepen en IT is kleiner (resp. 15 en 24 procent). 44 procent van de managers bij publieke media is vrouw en vrouwen leiden vaker publieke dan commerciële omroepen.

Het Reuters Institute onderzocht in mei 2021 het aandeel vrouwelijke hoofdredacteuren wereldwijd en zag dat 22 procent van de 180 hoofdredacteuren van 240 nieuwsmediamerken vrouw is. Gemiddeld is 40 procent van de journalisten in dezelfde landen vrouw (Robertson et al., 2021).

2.2.1 Representatie van vrouwen en de coronacrisis

Het Global Media Monitoring Project onderzocht welke rol vrouwen hebben in het nieuws over de coronacrisis op onderzoeksdag 29 september 2020. Het rapport meldt dat het aandeel vrouwen in nieuws gerelateerd aan corona ongeveer vergelijkbaar is met het aandeel vrouwen in het nieuws dat niet gerelateerd is aan corona. Op televisie is het aandeel vrouwelijke experts in corona-gerelateerd nieuws zelfs groter (29 procent) dan niet corona-gerelateerd nieuws (21 procent). Nog altijd is het aandeel vrouwelijke experts op televisie minder dan een derde.

In Duitsland werd in opdracht van de MaLisa Stichting onderzoek uitgevoerd naar de representatie van vrouwen in berichtgeving over de coronacrisis, op televisie en in online nieuwsmedia in april 2020. Uit de resultaten blijkt dat één op de vijf experts vrouw was (22 procent). Online was 7 procent van de experts een vrouw. Van de artsen die op televisie werden geïnterviewd zonder managementfunctie was één op de vijf vrouw, terwijl bijna de helft van alle artsen in Duitsland vrouw is.

The Global Institute for Woman's Leadership onderzocht in oktober 2020 de representatie van vrouwen in nieuwsartikelen met betrekking tot het coronavirus, gepubliceerd tussen 1 maart en 31 juli 2020. De artikelen zijn afkomstig uit 15 bronnen uit het Verenigd Koninkrijk, Australië en de VS. Uit de resultaten bleek onder andere dat een derde van de citaten in artikelen over de pandemie toe te schrijven was aan vrouwen. Vrouwen blijken een minderheid te zijn in vermeldingen van prominente economen en STEM-experts in artikelen over de coronacrisis.

Onderzoek van de Bill & Melinda Gates Foundation richtte zich op online publicaties en verhalen uit zes verschillende landen, verschenen tussen 1 maart en 15 april 2020. Uit de analyse blijkt onder andere dat mannen vaker dan vrouwen worden geciteerd in nieuws over de coronacrisis en dat vrouwelijke experts op het gebied van het coronavirus een aandeel hebben van 19 procent (Kassova, 2020).

De Franse en Spaanse mediatoezichthouders CSA en CAC hebben beiden onderzoek gedaan naar de verhouding mannen en vrouwen in nieuwsuitzendingen tijdens de coronacrisis. Beide onderzoeken laten zien dat de pandemie de representatie van vrouwen niet significant beïnvloed heeft, maar dat vrouwen wel nog altijd ondervertegenwoordigd zijn als zorgexperts (EPRA, 2020).

2.3 Nederlands onderzoek naar vrouwen in de media 2019-2021

Naast internationaal onderzoek geven we een kort overzicht van Nederlands onderzoek dat sinds het verschijnen van ons vorige rapport is verschenen. Ook dit overzicht is niet uitputtend, maar geeft een idee van de berichtgeving over representatie van vrouwen in de media in Nederland.

Women Inc. heeft samen met Free Press Unlimited de monitoring van het Global Media Monitoring Project in Nederland verzorgd en in 2021 een eigen rapport uitgebracht en gaat daarin dieper in op de Nederlandse resultaten. De analyse laat zien dat het percentage vrouwen in Nederlandse nieuwsmedia op één dag sinds 1995 wel gegroeid is, maar nooit hoger is uitgekomen dan 30 procent. Op 29 september 2020 was het percentage vrouwen 28 procent. Er werden 22 procent vrouwelijke experts gevonden.

In Nederland zijn vooral verschillende op zichzelf staande eenmalige onderzoeksprojecten uitgevoerd, die de representatie van vrouwen in de media onder de loep nemen. Zo is er in het voorjaar van 2021 een onderzoek uitgevoerd naar politici en partijen in de media tijdens de verkiezingscampagne. De analyse is gedaan met behulp van automatische spraak-, gezichts- en stemherkenning op 45 programma's uitgezonden op publieke radio- en televisiezenders in februari en maart 2021 (Sanders et al., 2021). Uit de resultaten blijkt dat er over mannelijke politici ruim drie keer vaker werd gesproken dan over vrouwelijke politici. Ook waren er ruim twee keer zoveel optredens van mannelijke politici dan vrouwelijke politici. Wel waren vrouwen iets langer aan het woord als ze optreden, gemiddeld twee minuten. Mannen waren gemiddeld één minuut aan het woord.

De NRC liet onderzoek doen door de Erasmus Universiteit naar de gasten van zeven grote Nederlandse talkshows van februari 2020 tot en met februari 2021 (Takken, 2021). Uit de resultaten blijkt dat één derde vrouw was. In de top-10 van meest gevraagde gasten was één vrouw aanwezig. De top-10 van wetenschappers die te gast waren in de talkshows bestond uit vier vrouwen en zes mannen. De Gender and Diversity Hub van de Universiteit Utrecht heeft in mei 2019 een kwalitatief onderzoek uitgevoerd in samenwerking met de NTR naar diversiteit in beeld in de NTR programmering van 2018.

Uit de resultaten blijkt onder andere dat vrouwen vaker worden afgebeeld als slachtoffer en als een geëmotioneerde of in problematische situatie verkerende persoon die iets vertelt over privé-ervaringen. Mannen komen vaker in beeld als de rationeel denkende en handelende burger die duiding brengt en betekenis geeft aan de situatie als expert (Buikema et al., 2019).

Verder is er ook onderzoek gedaan naar het aandeel vrouwelijke auteurs van wetenschappelijke publicaties, waar ook te zien is dat vrouwen een derde beslaan (Elsevier, 2020). De branchevereniging voor communicatie-adviseurs VEA (inmiddels gefuseerd als VIA) liet in 2020 onderzoek uitvoeren door Kantar naar de diversiteit van televisiereclames van de STER en zag dat het aandeel vrouwen in reclames 46 procent is, wat een significant verschil is ten opzichte van mannen. Ook zijn vrouwen in reclames over het algemeen jonger dan mannen.

De uiteenlopende rapportages uit binnen- en buitenland laten een consistent beeld zien: het aandeel vrouwen is op meerdere terreinen kleiner dan het aandeel mannen, zowel voor als achter de schermen en in verschillende media. De coronacrisis is hier geen uitzondering in: ook onder zorgexperts is het aandeel vrouwen kleiner dan het aandeel mannen. Uit langjarige monitoring blijkt dat het aandeel vrouwen wel is toegenomen, maar de laatste jaren stabiliseert. Nieuwe onderzoeksmethodes kunnen monitoring verder ondersteunen en diepgaande analyses bieden.

3. Onderzoeksmethode

3.1 Inhoudsanalyse en codeboek

De onderzoeksmethode is gelijk aan de gehanteerde methode in 2019, namelijk een kwantitatieve inhoudsanalyse. Het centrale meetinstrument van de inhoudsanalyse is het codeboek. Het codeboek geeft samen met de codeurshandleiding aanwijzingen welke personen moeten worden geïdentificeerd en welke kenmerken moeten worden genoteerd, vergelijkbaar met een vragenlijst bij een enquête. Het in 2019 gebruikte codeboek is inhoudelijk tot stand gekomen aan de hand van een deskreview op eerder (inter) nationaal onderzoek, gesprekken met onderzoekers, een pre-test in 2018 en de eerste codeurstraining. In 2021 zijn er twee vragen aan het oorspronkelijke codeboek toegevoegd naar aanleiding van de actuele situatie en gesprekken met het ministerie van OCW over de onderzoeksopzet: een vraag over de coronacrisis en een vraag naar de naam en de omschrijving van deskundigen en presentatoren. Het codeboek is verder ongewijzigd gebleven. Wel is naar aanleiding van het veldwerk in 2019 de handleiding nog enigszins verduidelijkt om de betrouwbaarheid van de codering te verbeteren. Een verantwoording van het codeboek en de aanvullingen zijn in de bijlage te vinden, evenals het codeboek zelf en de handleiding bij het codeboek voor de codeurs. Het veldwerk is uitgevoerd in mei en juni 2021 door vijf codeurs. Een verschil met 2019 wat betreft de uitvoering van het veldwerk is dat de onderzoekers en codeurs vanuit huis gewerkt hebben, gecommuniceerd hebben via een online omgeving en dat de codeurs ook de training online hebben gevolgd. Om de voortgang te bewaken en om de betrouwbaarheid van de nieuwe vraag over de coronacrisis te toetsen, is opnieuw een intercodeursbetrouwbaarheidstest uitgevoerd. De resultaten hiervan, evenals een uitgebreide bespreking van de opzet en de methodische uitvoering van het onderzoek, zijn te vinden in de bijlage.

3.2 Steekproef

De getrokken steekproef beoogt de verhouding van mannen en vrouwen te representeren die Nederlanders in de eerste helft van 2021 hebben kunnen zien in non-fictie televisieprogramma's.³ Een van de doelen is te analyseren of de waargenomen verhouding mannen en vrouwen sinds 2019 significant is veranderd. Daarom is de steekproef van de te coderen programma's op dezelfde manier samengesteld als in 2019. De steekproef van deze tweede meting bestaat uit 261 Nederlandse non-fictie televisieprogramma's die

uitgezonden zijn op zeven willekeurige dagen in het eerste half jaar van 2021.⁴ Dit is vrijwel gelijk aan de steekproef in 2019. De steekproef bestaat uit programma's die zijn uitgezonden tijdens primetime op de vier grootste televisiezenders NPO 1, NPO 2, RTL 4 en SBS6. Aanvullend zijn ook alle goed bekeken programma's op andere zenders en andere tijdstippen toegevoegd. Ook zijn er non-fictie programma's toegevoegd die goed bekeken zijn door een jongere doelgroep van 13 tot en met 34 jaar. Van alle programma's zijn de gegevens over de kijkdichtheid bijeengebracht, waarmee de resultaten zijn gewogen. De gewogen resultaten geven daarmee de verhouding weer van mannen en vrouwen, zoals die door de Nederlandse bevolking in non-fictie televisieprogramma's wordt waargenomen. De steekproef houdt dus net als in de meting van 2019 rekening met veranderend kijkgedrag en de kijkdichtheid van programma's.⁵

TABEL 2 Overzicht aantal programma's en duur (in minuten) in steekproeven 2019 en 2021 (ongewogen)

	Aantal programma's	Gemiddelde duur in minuten	Som in minuten	Som in uren
Steekproef 2019	262	30	7.733	129
Steekproef 2021	261	30	7.815	130

3.3 Persoonskenmerken en genreclassificatie

De codeereenheden zijn personen. Alle zichtbare en verstaanbare personen die met minstens drie woorden spreken in de geselecteerde televisieprogramma's zijn gecodeerd. In totaal zijn er 4.312 personen gecodeerd. Per persoon is geslacht, leeftijd en programmafunctie bepaald, en vervolgens van alleen de nieuwsbronnen (personen die een actuele nieuwswaardige bijdrage leveren vanuit een mening, ervaring of expertise) deskundigheid, onderwerp en aanwezigheid. Ook is in het geval van nieuwsbronnen gecodeerd in hoeverre het besproken onderwerp een relatie tot

³ Er is dus sprake van een clustersteekproef. Er wordt niet beoogd met deze steekproef de verhouding van mannen en vrouwen in alle televisieprogramma's te representeren.

⁴ Voor een verdere toelichting op de samenstelling van de artificiële week verwijzen we naar de bijlage.

⁵ Zie voor meer informatie over de steekproef samenstelling de bijlage.

de coronacrisis heeft. Geslacht is – met de keuzeopties 'man', 'vrouw' en 'anders/onbekend' – gecodeerd volgens de inschatting van de codeur op basis van uiterlijke kenmerken of gesproken of geschreven woord.⁶ Naast mannen en vrouwen zijn vier personen geïdentificeerd als anders/onbekend. De personen zijn van de analyse uitgesloten, aangezien op vier personen geen analyse uitgevoerd kan worden.⁷ Het totaal aantal personen waarop de analyse in hoofdstuk 4 'Resultaten' is gericht komt daarmee uit op 4.308. In hoofdstuk 4 wordt telkens alleen het percentage weergegeven van het aandeel vrouwen. Het totaal telt telkens op tot 100 procent, dus het overige aandeel is automatisch het aandeel mannen. De keuze om het aandeel mannen niet weer te geven vergroot de leesbaarheid van de tabellen. De tabellen in hoofdstuk 4 bevatten verder alleen significante verschillen tussen de resultaten van 2019 en 2021. Als er geen significant verschil is aangetroffen is het verschil in procentpunten niet weergegeven.

De programma's zijn verdeeld in genres op basis van de SKO Hoofdingeling. Ten behoeve van de overzichtelijkheid zijn de genres overige non-fictie, amusement, en muziek en dans samengevoegd tot een nieuwe overkoepelende categorie 'non-fictie en amusement', net als in 2019. De variëteit van de programma's binnen dit overkoepelende genre is groot en bevat zowel documentaires en consumentenprogramma's als reisprogramma's en realityseries. Naast de hoofdcategorie 'non-fictie en amusement' is 'nieuws- en actualiteiten' de tweede hoofdcategorie. Zie ook volgend overzicht met toelichting bij elk (sub)genre:

Nieuws (en weerbericht)

Journaals en nieuwsprogramma's (NOS Journaal, RTL Nieuws, Hart van Nederland, Editie NL) en weerberichten.

Actualiteiten

Zowel verdiepende programma's op het nieuws (Nieuwsuur, EenVandaag), als talkshows (Op1, Jinek, Humberto, etc.) en showbizprogramma's (RTL Boulevard, Shownieuws).

Actuele sportinformatie

Talkshows over sport (Studio Sport, Veronica Inside, etc.) en sportjournalen, maar geen verslagen van live wedstrijden.

Spel & Quiz

Spelprogramma's, quizzen, talentenshows en auditieprogramma's.

Overige non-fictie en amusement

Gevarieerd aanbod aan overige non-fictieprogramma's, waarin meestal personen worden gevolgd in hun dagelijkse bezigheden, of informerende programma's over niet-actuele zaken, zoals documentaires, consumentenprogramma's, informatieve magazines, klusprogramma's, reisprogramma's en realityseries.

De steekproefsamenstelling is zeer vergelijkbaar met de samenstelling van de steekproef in 2019. In 2019 bestond de steekproef uit 262 programma's en 4.391 personen. De steekproef in 2021 bestaat uit 261 programma's en 4.312 personen.

TABEL 3 Overzicht aantal programma's en personen in steekproeven 2019 en 2021

	Aantal programma's	Personen (n)	Gemiddeld aantal personen per programma
Steekproef 2019	262	4.391	17
Steekproef 2021	261	4.312	17

In de volgende tabel zijn per genre de gegevens opgenomen over het aantal programma's en het aantal personen. Ook per genre is de steekproefsamenstelling zeer vergelijkbaar met 2019. Gegevens over het aantal programma's en personen per type zender zijn in de bijlage te vinden.

TABEL 4 Overzicht aantal programma's en personen per genre steekproeven 2019 en 2021

	Aantal programma's		Personen (n)		Gemiddeld aantal personen per programma	
	2019	2021	2019	2021	2019	2021
Nieuws- en actualiteiten	150	154	2.895	3.021	19	20
Nieuws (en weerbericht)	85	84	1.471	1.492	17	18
Actualiteiten	48	55	1.266	1.372	26	25
Actuele sportinformatie	17	15	158	157	9	10
Non-fictie en amusement	112	107	1.496	1.291	13	12
Spel & quiz (ook talentenshows en auditieprogramma's)	14	23	205	223	15	10
Overige non-fictie en amusement	98	84	1.291	1.068	13	13
Totaal	262	261	4.391	4.312	17	17

⁶ Voor meer informatie over het codeerwerk en de codeeraanwijzingen, zie de bijlage.

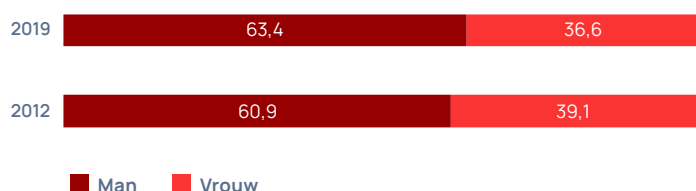
⁷ De manier waarop we rapporteren over geslacht (mannen en vrouwen) is een beperkte kijk op gender. Personen kunnen zich identificeren als man, vrouw, beide of geen van beide. Toch hanteren we die dichotome indeling in mannen en vrouwen, om representatie van de verschillende genders te monitoren over tijd en tussen landen te kunnen vergelijken.

4. Resultaten

4.1 Verhouding mannen en vrouwen

In 2021 is het aandeel mannen in Nederlandse non-fictie televisieprogramma's 60,9 procent. Het aandeel vrouwen is 39,1 procent. In 2019 was het aandeel vrouwen 36,6 procent. Dit is een significante toename van het aandeel vrouwen.

FIGUUR 1 Verhouding mannen en vrouwen (in procenten)

Over het algemeen is de verdeling van mannen en vrouwen per genre vergelijkbaar met 2019. Net als in 2019 is het aandeel vrouwen groter in programma's van het genre non-fictie en amusement (42,3 procent) dan in nieuws en actualiteitenprogramma's (37,8 procent). Het aandeel vrouwen in nieuws- en actualiteitenprogramma's is ten opzichte van 2019 toegenomen, van 33,3 procent in 2019 naar 37,8 procent in 2021. In non-fictie en amusement is het aandeel vrouwen ongeveer gelijk gebleven (42,3 procent), er is geen significant verschil gevonden tussen beide metingen.

Van alle programmagenres is het aandeel vrouwen het kleinst in sportprogramma's, namelijk 13,2 procent. Dit is desondanks een significante toename ten opzichte van 2019, toen het aandeel nog 3,8 procent was. Omdat het aantal gecodeerde personen gering is (21 vrouwen van in totaal 159 personen), is het genre actuele sportinformatie samengevoegd met de genres nieuws en actualiteiten.⁸

TABEL 5 Aandeel vrouwen per genre (in procenten)

	2019	2021	verschil*
Nieuws- en actualiteiten totaal	33,3	37,8	4,5
Nieuws (en weerbericht)	35,6	38,9	3,3
Actualiteiten (inclusief actuele sportinformatie)	30,5	36,4	5,9
Actuele sportinformatie	3,8	13,2	9,4
Actualiteitenprogramma's (exclusief actuele sportinformatie)	34,6	38,7	4,1
Non-fictie en amusement	43,5	42,3	
Spel & quiz (ook talentenshows en auditieprogramma's)	43,7	46,4	
Overige non-fictie en amusement	43,4	40,6	
Totaal	36,6	39,1	2,5

*in alle tabellen en teksten in dit hoofdstuk worden alleen significante verschillen van $p \leq 0,5$ weergegeven

4.2 Programmafunctie van mannen en vrouwen

Personen kunnen in televisieprogramma's in verschillende functies optreden. We onderscheiden acht verschillende functies. Hierin kunnen twee categorieën worden gemaakt; functies die bij de programma's horen, oftewel interne functies (presentatoren en correspondenten) en gasten in programma's, oftewel externe functies (nieuwsbronnen, experts, onderwerpen van portret, (spel)kandidaten en personen in een geciteerd fragment). De functie nieuwsbron kan alleen voorkomen in nieuws- en actualiteitenprogramma's. Een nieuwsbron is iemand die een actuele nieuwswaardige bijdrage levert vanuit een deskundigheid, mening of ervaring. Hieronder vallen politici, maar ook vox populi (man of vrouw op straat) en bijvoorbeeld getuigen of slachtoffers van een ongeval. Onafhankelijke experts en onderwerpen van portret kunnen in alle programma's voorkomen. Personen in een geciteerd fragment zijn altijd te zien in korte fragmenten uit andere (online) bronnen of eerder uitgezonden programma's.⁹

8 Het programma 'Sportjournaal' is samengevoegd met het genre 'nieuws'. De overige programma's (Studio Sport, Veronica Inside, etc.) zijn samengevoegd met het genre 'actualiteiten'. De steekproef betreft de eerste helft van 2021 en programma's over grote sportevenementen waren geen onderdeel van de steekproef.

9 Zie het codeboek en de handleiding bij het codeboek in de bijlage voor een uitgebreide toelichting op alle programmafuncties.

Onder de interne functies (presentatoren en correspondenten) is het aandeel vrouwen het grootst onder correspondenten (39,5 procent). Het aandeel vrouwelijke hoofdpresentatoren is 36,6 procent en van alle secundaire presentatoren (assistenten, sidekicks, juryleden, weerpresentatoren, etc.) is 26,8 procent vrouw. Het verschil tussen het aandeel vrouwelijke (hoofd)presentatoren in 2019 en 2021 is niet significant, de verschillen kunnen dus op toeval berusten. De toename van het aandeel vrouwelijke correspondenten is wel significant. Er is een toename te zien met 16,4 procentpunten.

Uit de resultaten blijkt verder dat 39,1 procent van de nieuwsbronnen in nieuws- en actualiteitenprogramma's vrouw is. Dit aandeel is groter dan in 2019, toen het aandeel vrouwelijke nieuwsbronnen 33,3 procent was. Bij onafhankelijke experts is het aandeel vrouwen ongeveer een kwart (26,7 procent), vergelijkbaar met 2019.¹⁰ Als we het totaal aan onafhankelijke experts uit beide metingen samen analyseren (n: 121), komen we uit op een aandeel van 27,3 procent vrouwelijke experts.

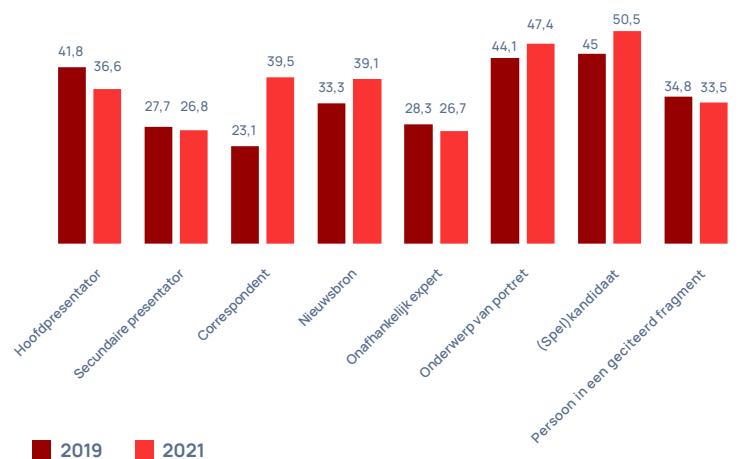
De verdeling man-vrouw onder de programmafuncties onderwerp van portret en (spel)kandidaat is (bij benadering) 50/50. Ook in 2019 was het aandeel van vrouwen onder deze functies het grootst. Het totale aandeel vrouwen onder externe functies is daarmee 39,7 procent in 2021, een lichte toename ten opzichte van 2019 (37,2 procent).

TABEL 6 Aandeel vrouwen per programmafunctie (in procenten)

	2019	2021	verschil
Hoofdpresentator	41,8	36,6	
Secundaire presentator	27,7	26,8	
Correspondent	23,1	39,5	16,4
Interne functies totaal	32,5	35,0	
Nieuwsbron (exclusief onafhankelijk expert)	33,3	39,1	5,8
Onafhankelijk expert	¹ 28,3	26,7	
Onderwerp van portret	44,1	47,4	
(Spel)kandidaat	45,0	50,5	
Persoon in een geciteerd fragment	34,8	33,5	
Externe functies totaal	37,2	39,7	2,5
Totaal	36,6	39,1	2,5

¹ totale n (mannen en vrouwen) is minder dan 50, resultaten zijn indicatief

FIGUUR 2 Aandeel vrouwen per programmafunctie (in procenten)

Als we kijken naar het aandeel vrouwen per functie opgesplitst per genre, zien we geen opmerkelijke verschillen. Het aandeel vrouwen in interne functies (waaronder presentatoren) is in alle genres ongeveer gelijk gebleven. Het aandeel vrouwen in externe functies (waaronder nieuwsbronnen) in nieuws- en actualiteitenprogramma's nam toe van 33,5 procent in 2019 naar 38,4 procent in 2021.

TABEL 7 Aandeel vrouwen per programmafunctie per genre (in procenten)

	Nieuws- en actualiteiten			Non-fictie en amusement	
	2019	2021	verschil	2019	2021
Interne functies	32,1	34,3		33,3	37,6
Externe functies	33,5	38,4	4,9	44,4	42,8
Totaal	33,3	37,8	4,5	43,5	42,3

4.3 Nieuwsbronnen en deskundigen

4.3.1 Deskundigheid van nieuwsbronnen

Het aandeel vrouwen onder nieuwsbronnen is 39,1 procent. Van nieuwsbronnen (n: 1.980) is ook de mate van deskundigheid vastgesteld. Hierbij is gebruik gemaakt van een oplopende schaal van geen tot professionele deskundigheid. Onder geen deskundigheid vallen personen die op straat gevraagd worden naar hun mening (ook wel vox populi genoemd).

¹⁰ In 2019 was het aantal gecodeerde onafhankelijke experts kleiner dan 50 (46 personen). In 2021 zijn er meer onafhankelijke experts gecodeerd (75 personen), maar het aantal is nog altijd klein. In de rest van de analyse zijn ten behoeve van de vergelijkbaarheid de onafhankelijke experts samengevoegd met professionele nieuwsbronnen (in nieuws- en actualiteitenprogramma's) en met onderwerp van portret (in overige non-fictie en amusementsprogramma's).

Passieve deskundigheid is deskundigheid verworven doordat men iets meemaakt of waarneemt (slachtoffers en getuigen). In de volgende tabellen zijn geen en passieve deskundigheid samengevoegd.¹¹ Actieve deskundigheid is verworven doordat een persoon zich actief ergens in heeft verdiept, zoals bij een hobby of een activisme.

Het vierde niveau van deskundigheid is professionele deskundigheid (bijvoorbeeld politici, directeuren van organisaties, woordvoerders van belangenverenigingen en experts). Personen zonder deskundigheid of met passieve deskundigheid komen vooral voor in nieuwsprogramma's. Personen met professionele deskundigheid komen voor in nieuwsprogramma's en actualiteitenprogramma's.

In 2019 was het aandeel vrouwen onder nieuwsbronnen 33,3 procent (n: 1.914). Vergelijkbaar met de resultaten uit 2019 is de verdeling mannen en vrouwen met geen of passieve deskundigheid zo goed als 50/50. Het aandeel vrouwen met professionele deskundigheid is kleiner (31,1 procent). Wel is het aandeel vrouwen met een professionele deskundigheid toegenomen. Dit draagt in sterke mate bij aan de toename van het aandeel vrouwen als nieuwsbron (39,1 procent). Het verschil in actieve deskundigheid tussen de twee metingen is groot, maar vanwege verhoudingsgewijs kleine aantallen niet significant. Er zijn geen noemenswaardige verschillen gevonden in deskundigheid tussen nieuws- en actualiteitenprogramma's.

TABEL 8 Aandeel vrouwelijke nieuwsbronnen per deskundigheid (in procenten)

	2019	2021	verschil
Geen en passieve deskundigheid	49,3	49,7	
Actieve deskundigheid	30,9	41,7	
Professionele deskundigheid	22,1	31,1	9,0
Totaal	33,3	39,1	5,4

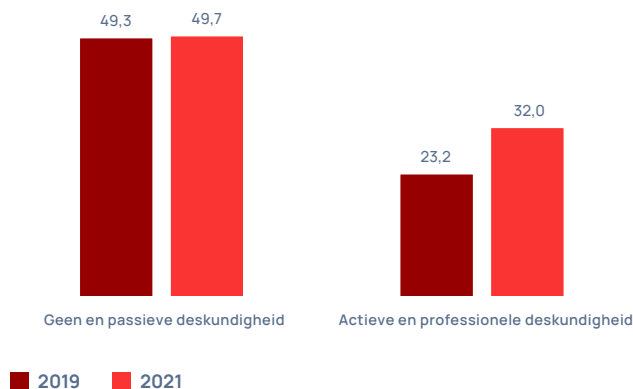
Het aandeel vrouwelijke nieuwsbronnen met een actieve of professionele deskundigheid (inclusief onafhankelijke experts) is 32,0 procent (n: 1.233). Dus een derde van de deskundigen in nieuws- en actualiteitenprogramma's is vrouw. Dit is een toename ten opzichte van 2019. In 2019 was bijna een kwart (23,2 procent) van de deskundigen een vrouw (n: 1.170).

¹¹ Geen en passieve deskundigheid zijn samengevoegd, naar aanleiding van de resultaten van de intercodeursbetrouwbaarheidstest. Zie voor meer informatie de bijlage.

¹² Het onderwerp 'defensie en nationale veiligheid' is net als in 2019 samengevoegd met 'criminaliteit en veiligheid', omdat in beide metingen vrijwel niet over 'defensie en nationale veiligheid' is gesproken.

Het aandeel vrouwelijke deskundigen is in zowel nieuws- als actualiteitenprogramma's toegenomen.

FIGUUR 3 Aandeel vrouwelijke nieuwsbronnen per deskundigheid (in procenten)

TABEL 9 Aandeel vrouwen in de functie van deskundige (nieuwsbron met actieve of professionele deskundigheid en onafhankelijke experts) (in procenten)

	2019	2021	verschil
Deskundigen in nieuwsprogramma's	20,3	32,6	12,3
Deskundigen in actualiteitenprogramma's	25,9	31,2	5,3
Deskundigen	23,2	32,0	8,8

4.3.2 Gespreksonderwerp van deskundigen

Bij de deskundigen is het onderwerp gecodeerd waarover de deskundige spreekt. De codeurs kozen één van dertien onderwerpen. In 2019 kwam het aantal deskundigen dat over onderwijs sprak zo weinig voor, dat het onderwerp is samengevoegd met 'sociale zaken, gezondheid en welzijn'. In 2021 kwam het onderwerp vaker voor (n: 69) en was 53,6 procent van de deskundigen die over onderwijs spraken vrouw. Voor de vergelijkbaarheid is het onderwerp weer samengevoegd met 'sociale zaken'. Onderwijs is het enige onderwerp waar een groter aandeel vrouwen dan mannen over spreekt. Op alle andere terreinen is het aandeel vrouwelijke deskundigen kleiner dan het aandeel mannelijke deskundigen. Met name op het gebied van sport is het aandeel vrouwelijke deskundigen klein, namelijk 15,6 procent. Het aandeel vrouwelijke deskundigen dat over 'economie', 'natuur, milieu en ruimtelijke ordening' en 'politiek' spreekt is toegenomen ten opzichte van 2019, maar dit aandeel ligt nog altijd lager dan onder mannen. De onderwerpen 'wetenschap en techniek', 'media', 'human interest en lifestyle' en 'gebeurtenissen' zijn net als in 2019 samengevoegd tot een categorie 'overig', omdat opnieuw deze onderwerpen weinig voorkwamen.¹²

TABEL 10 Aandeel vrouwen per onderwerp (in procenten)

	2019	2021	verschil
Economie	7,1	20,5	13,4
Sociale zaken, gezondheid, onderwijs en welzijn	38,4	40,9	
Natuur, milieu en ruimtelijke ordening	18,9	30,3	11,4
Criminaliteit en (nationale) veiligheid	21,5	28,3	
Cultuur	37,2	30,8	
Politiek	16,7	39,4	22,7
Sport	11,9	15,6	
Overig (samenvoeging van 'wetenschap en techniek', 'media', 'gebeurtenissen' en 'human interest en lifestyle')	25,4	30,8	
Totaal	23,2	32,0	8,8

Met name bij het onderwerp 'politiek' is het aandeel vrouwelijke deskundigen toegenomen. Aangezien tijdens de onderzoeksperiode de Tweede Kamerverkiezingen werden gehouden, is er in 2021, in vergelijking met 2019, over het algemeen meer over politiek gesproken. Zo waren er veelvuldig lijsttrekkers aan het woord in verschillende nieuws- en actualiteitenprogramma's, waaronder vrouwelijke lijsttrekkers. Uit een analyse van de onderzoeksgegevens blijkt echter niet dat de aanwezigheid van vrouwelijke lijsttrekkers de toename van het aandeel vrouwen dat over politiek spreekt kan verklaren. Binnen het onderwerp 'politiek' is namelijk 32,1 procent vrouwelijke lijsttrekker, en 42,0 procent een vrouw en geen lijsttrekker. Er is dus door vrouwen over het algemeen meer over politiek gesproken, onafhankelijk van de aanwezigheid van vrouwelijke lijsttrekkers.

TABEL 11 Aandeel vrouwelijke deskundigen die over politiek spreken (in procenten)

	Vrouw en lijsttrekker	Vrouw en geen lijsttrekker	Totaal vrouwelijke deskundigen
Spreekt over politiek	32,1	42,0	39,4

4.3.3 De coronacrisis als gespreksonderwerp

Aangezien het coronavirus een grote rol speelt in de televisieprogrammering in 2021 is ervoor gekozen ook de relatie tot het coronavirus, de pandemie en de effecten hiervan op de samenleving te analyseren in dit onderzoek. Van alle deskundigen, zowel mannen als vrouwen, sprak 8,7 procent over het virus

en de pandemie zelf (eigenschappen van het virus, mutaties, besmettingscijfers, testen, vaccinatie, oversterfte, etc.), 20,9 procent over de effecten van de pandemie (maatregelen, lockdown, avondklok, sluitingen van horeca en scholen, protesten tegen de maatregelen, thuiswerken, etc.) en de overige 70,4 procent sprak over onderwerpen die geen relatie tot het coronavirus hadden. Aangezien dus het merendeel van de onderwerpen geen directe relatie had met het virus, zijn de resultaten in dit rapport goed vergelijkbaar met de resultaten van het onderzoek in 2019.

Ook is geanalyseerd welk aandeel vrouwelijke deskundigen hebben als er over het coronavirus is gesproken. 30,6 procent van de deskundigen die over het virus of de pandemie spreken is vrouw en vrouwelijke deskundigen die over de effecten van de pandemie spreken maken 35,6 procent uit. Opgeteld hebben vrouwen een aandeel van 34,1 procent als er over het coronavirus wordt gesproken. Het aandeel vrouwelijke deskundigen hangt niet samen met het onderwerp coronavirus, dus het coronavirus heeft geen negatieve of positieve invloed gehad op het aandeel vrouwelijke deskundigen.

TABEL 12 Aandeel vrouwelijke deskundigen die wel/niet over corona spreken (in procenten)

Spreekt over het virus en de pandemie zelf	30,6
Spreekt over de effecten van de pandemie	35,6
Spreekt over het coronavirus totaal	34,1
Spreekt niet over het coronavirus of de pandemie	31,1

Het aandeel vrouwelijke deskundigen die over andere onderwerpen dan het coronavirus spreken is 31,1 procent, wat groter is dan het percentage vrouwelijke deskundigen in 2019 (23,2 procent). Dus ook onafhankelijk van het coronavirus is het aandeel vrouwelijke deskundigen gestegen ten opzichte van 2019. Er zijn geen verschillen gevonden in het aandeel vrouwen dat over corona spreekt in de verschillende programmagenres.

TABEL 13 Aandeel vrouwelijke deskundigen (in procenten)

	2019	2021	verschil
Deskundigen (spreken in 2021 niet over het coronavirus)	23,2	31,1	7,9

Als er over het 'virus en de pandemie zelf' wordt gesproken, wordt dat vooral door mannen gedaan. Ongeveer een derde van de zorgprofessionals (bijvoorbeeld arts, viroloog, of werkzaam bij RIVM of GGD) die over corona spreken is vrouw.¹³

Als er over de 'effecten van de coronapandemie' wordt gesproken door deskundigen, dan is dit voornamelijk in relatie tot 'onderwijs', 'sociale zaken, gezondheid en welzijn', en 'criminaliteit en (nationale) veiligheid'. Binnen deze drie onderwerpen is het aandeel vrouwen dat over het coronavirus spreekt met name bij onderwijs groot (53,4 procent). Vrouwelijke onderwijsdeskundigen zijn vooral docenten van basis en middelbaar onderwijs die vertellen over de effecten van de sluitingen van scholen op hun dagelijkse werk en de ervaringen van leerlingen.

TABEL 14 Aandeel vrouwelijke deskundigen die wel/niet over corona spreken (in procenten)

	Onderwijs	Sociale zaken, gezondheid en welzijn	Criminaliteit, en (nationale) veiligheid	Totaal
Spreekt over het virus en de pandemie zelf		30,4		30,6
Spreekt over de effecten van de pandemie	53,4	36,4	122,0	35,6
Spreekt niet over het coronavirus of de pandemie	2	49,2	32,9	31,1
Totaal	53,6	37,3	28,3	32,0

¹totale n (mannen en vrouwen) is minder dan 50, resultaten zijn indicatief

²totale n (mannen en vrouwen) is minder dan 10, resultaten zijn weggelaten

Als we kijken naar de onderwerpen waarover vrouwelijke deskundigen spreken, maar die niet gerelateerd zijn aan het coronavirus, en die dus meer vergelijkbaar zijn met de resultaten uit 2019, zien we dat ook in dit geval verschillen zijn te vinden tussen beide metingen. Over de hele linie is het aandeel vrouwelijke deskundigen groter geworden, bij 'natuur, milieu en ruimtelijke ordening' en 'politiek' is een toename te zien.

TABEL 15 Aandeel vrouwelijke deskundigen dat niet over het coronavirus spreekt

	2019	2021	verschil
Economie	7,1	16,2	
Sociale zaken, gezondheid, onderwijs en welzijn	38,4	50,0	
Natuur, milieu en ruimtelijke ordening	18,9	31,7	12,8
Criminaliteit en (nationale veiligheid)	21,5	32,9	
Cultuur	37,2	31,4	
Politiek	16,7	39,9	23,2
Sport	11,9	16,4	
Overig	25,4	28,9	
Totaal	23,2	31,1	7,9

4.3.4 Aanwezigheid van deskundigen

Bij de deskundigen is het aantal keer gecodeerd waarop iemand in een programma zonder onderbreking van een fragment of een vraag in beeld komt. Over het algemeen komen personen in actualiteitenprogramma's vaker (en dus langer) in beeld dan in nieuwsprogramma's, waarin deskundigen meestal een bijdrage doen in één fragment. Er zijn weinig verschillen gevonden tussen mannen en vrouwen op het gebied van aanwezigheid. Vrouwen komen in 2021 gemiddeld 1,7 keer voor in nieuwsprogramma's en mannen 1,9 keer. In actualiteitenprogramma's komen vrouwelijke deskundigen gemiddeld 4,3 keer aan bod in 2021 en mannen 4,1 keer.

TABEL 16 Gemiddelde aanwezigheid mannen en vrouwen in aantal keer per genre

	Man			Vrouw	
	2019	2021	verschil	2019	2021
Nieuws	1,5	1,9	0,4	1,6	1,7
Actualiteiten	3,8	4,1		4,4	4,3

4.4 Leeftijd van mannen en vrouwen

Uit de resultaten blijkt opnieuw dat vrouwen op televisie over het algemeen jonger zijn dan de mannen die op beeld verschijnen. Vrouwen zijn (bij benadering¹⁴) in 2021 gemiddeld 42 jaar en mannen gemiddeld 47 jaar. Het leeftijdsverschil is ongeveer gelijk aan 2019.

In alle programmagenres zijn vrouwen jonger dan mannen. De spreiding (standaarddeviatie) is in alle genres bij vrouwen groter dan bij mannen, dit was ook in 2019 het geval.¹⁵ Dit betekent dat mannen meer van gelijke leeftijden op televisie komen en vrouwen meer van verschillende leeftijden op televisie te zien zijn.

¹³ Vanwege kleine aantallen kunnen geen precieze percentages worden gegeven en is er geen tabel opgenomen.

¹⁴ Hierbij heeft de categorie '19 jaar en jonger' de waarde 10 gekregen en de categorie '70 jaar en ouder' de waarde 80. Bij de overige categorieën is steeds de middelste leeftijd gekozen als waarde (20-29 jaar krijgt de waarde 25).

¹⁵ De standaarddeviatie is niet opgenomen in de tabellen met betrekking tot leeftijd, alleen bij het totaal.

De standaarddeviatie van de leeftijd van mannen is 14,7, bij vrouwen is dit 15,7 in 2021. Het verschil is afgenomen ten opzichte van 2019 (toen was dit respectievelijk 14,6 en 16,6).

TABEL 17 Gemiddelde leeftijd mannen en vrouwen per genre

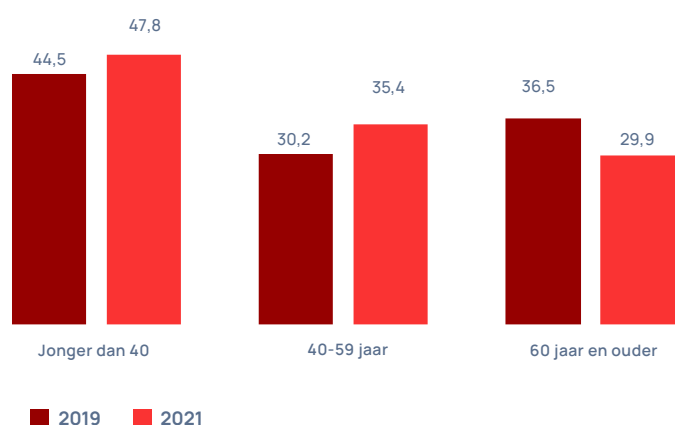
	2019		2021	
	Man	Vrouw	Man	Vrouw
Nieuws- en actualiteiten	46	42	47	42
Nieuws (en weerbericht)	46	41	47	41
Actualiteiten	47	44	47	43
Non-fictie en amusement	42	39	47	41
Spel & quiz (ook talentenshows)	35	38	44	38
Overige non-fictie en amusement	45	39	49	43
Totaal	45	41	47	42
Standaarddeviatie totaal	14,6	16,6	14,7	15,7

Ook in de volgende tabel is te zien dat de spreiding is afgenomen. Het aandeel vrouwen met een leeftijd boven de 60 jaar is afgenomen en het aandeel vrouwen tussen de 40 en 59 jaar is toegenomen. In 2021 is de man-vrouwverhouding onder personen jonger dan 40 bijna evenredig. Onder vrouwen boven de 40 is het aandeel mannen aanzienlijk groter dan het aandeel vrouwen.¹⁶

TABEL 18 Aandeel vrouwen per leeftijdscategorie (in procenten)

	2019	2021	verschil
Jonger dan 40	44,5	47,8	
40-59 jaar	30,2	35,4	5,2
60 jaar en ouder	36,5	29,9	-6,6
Totaal	36,6	39,1	2,5

FIGUUR 4 Aandeel vrouwen per leeftijdscategorie (in procenten)

Net als in 2019 zijn vrouwen in iedere programmafunctie jonger dan mannen. Bij de presentatoren en correspondenten is de spreiding (de standaarddeviatie) bij vrouwen kleiner dan bij mannen. Bij deze functies neemt het aandeel vrouwen sterk af met het toenemen van de leeftijd, met name bij vrouwelijke presentatoren en correspondenten boven de 50 jaar.

TABEL 19 Gemiddelde leeftijd mannen en vrouwen per programmafunctie

	2019		2021	
	Man	Vrouw	Man	Vrouw
Hoofdpresentator	47	41	49	43
Secundaire presentator	44	41	47	42
Correspondent	45	40	47	40
Nieuwsbron	46	42	47	42
Onderwerp van portret	44	38	49	45
(Spel)kandidaat	33	37	37	31
Persoon in een geciteerd fragment	46	45	47	41
Totaal	45	41	47	42

Als we kijken naar de leeftijd van onafhankelijke experts (hoogleraren, onderzoekers, etc.) in 2019 en 2021 bij elkaar opgeteld (n: 121) zien we het grootste leeftijdsverschil van alle functies. Mannelijke experts zijn gemiddeld 54 jaar oud en vrouwelijke experts zijn gemiddeld 46 jaar oud. Er zijn vooral vrouwelijke experts tussen de 30 tot 49 jaar, boven de 50 jaar zijn de onafhankelijke experts vooral mannen. De aantallen zijn klein, dus de resultaten dienen als indicatie.

Ook onder alle deskundigheidsniveaus zijn vrouwen jonger dan mannen. Het leeftijdsverschil is net als in 2019 bij deskundigen groter dan bij nieuwsbronnen met geen of passieve deskundigheid. Ook bij deskundigen neemt het aandeel vrouwen af met het toenemen van de leeftijd. Met name vrouwelijke deskundigen boven de 60 jaar zijn minder in beeld.

¹⁶ De verdeling van leeftijdsgroepen is in 2021 ten opzichte van 2019 nauwelijks veranderd. Iets meer dan de helft van alle personen is tussen de 40 en 60 jaar oud. Een derde is jonger dan 40 en ruim een tiende ouder dan 60 jaar.

TABEL 20 Gemiddelde leeftijd mannen en vrouwen per deskundigheid

	2019		2021	
	Man	Vrouw	Man	Vrouw
Geen en passieve deskundigheid	43	40	42	39
Actieve en professionele deskundigheid (deskundigen)	48	44	49	44
Totaal	46	42	47	42

Ook vrouwelijke deskundigen die over corona spreken zijn jonger dan mannen. Het leeftijdsverschil is het grootst onder deskundigen die over ontwikkelingen van het virus zelf spreken, mannen zijn in dit geval gemiddeld negen jaar ouder dan vrouwen. Als er over de effecten van de pandemie en de maatregelen gesproken wordt is het leeftijdsverschil vijf jaar.

TABEL 21 Gemiddelde leeftijd deskundigen die over corona spreken

	Man	Vrouw
Spreekt over het virus en de pandemie zelf	55	46
Spreekt over de effecten van de pandemie	50	45
Spreekt niet over het coronavirus of de pandemie	48	43
Totaal	49	44

4.5 Verscheidenheid van deskundigen en presentatoren

We weten van eerder uitgevoerd onderzoek dat er in sommige non-fictieprogramma's vaak dezelfde personen aan bod komen. Zo waren volgens onderzoek van de NRC in 2020 bij verschillende talkshows veel terugkerende gasten, met een top drie van mannen die elk meer dan 30 keer hebben deelgenomen. Met onze steekproef kunnen we maar over een deel van de optredens een uitspraak doen. Maar hiermee kunnen we wel een indicatie geven van de verscheidenheid van de gasten in nieuws- en actualiteiten programma's. Zijn in deze steekproef steeds dezelfde mannen en vrouwen in beeld, en verschilt dit onder mannen en vrouwen?

In deze analyse kijken we naar de deskundigen in nieuws- en actualiteitenprogramma's waarvan een naam bekend is gemaakt in het programma. De verscheidenheid onder mannelijke en vrouwelijke deskundigen is ongeveer gelijk: 72,2 procent van de vrouwen heeft in één programma opgetreden en 71,5 procent van de mannen trad één keer op. Dezelfde mannelijke persoon treedt gemiddeld in 1,6 programma's op en bij vrouwen is dat in 1,5 programma's. Het gemiddelde aantal optredens van mannen wordt beïnvloed door een aantal uitschieters: enkele mannen die in veel programma's optreden. Hieronder zijn bijvoorbeeld politici Mark Rutte en Hugo de Jonge te vinden en ook president Joe Biden in fragmenten in nieuwsprogramma's.

Ook is gekeken naar de verscheidenheid onder presentatoren en correspondenten. Ook bij deze programmafuncties zijn er weinig verschillen te ontdekken. 52,1 procent van de vrouwelijke presentatoren en correspondenten komt in één programma voor, tegen 54,2 procent van de mannelijke presentatoren en correspondenten. Ook in het geval van presentatoren en correspondenten wordt het gemiddelde aantal optredens beïnvloed door enkele mannen die in veel verschillende programma's optreden, zoals enkele vaak terugkomende verslaggevers. Mannelijke presentatoren en correspondenten treden gemiddeld in 2,1 programma's op en vrouwelijke presentatoren en correspondenten in 2,0 verschillende programma's.¹⁷

4.6 Verschillen tussen publieke en commerciële omroep

Het aandeel vrouwen is in programma's van de commerciële omroepen groter (40,5 procent) dan van de publieke omroep (37,7 procent). Dit was in 2019 ook het geval. Wel is het aandeel vrouwen in programma's van de publieke omroep toegenomen. Het aandeel vrouwen in programma's van de commerciële omroepen is ongeveer gelijk gebleven, het verschil is niet significant. De toename van het aandeel vrouwen bij de publieke omroep komt doordat het aandeel vrouwen is toegenomen in nieuws- en actualiteitenprogramma's en niet zozeer in non-fictie en amusementsprogramma's. Met name in actualiteitenprogramma's en sportprogramma's is het aandeel vrouwen op de publieke omroep toegenomen. Het aandeel vrouwen in actualiteitenprogramma's waarbij sportprogramma's niet zijn meegeteld op de publieke omroep is 40,0 procent. Ook in dit geval is er een toename te zien ten opzichte van 2019 (33,1 procent in 2019, een verschil van 6,9 procentpunten).

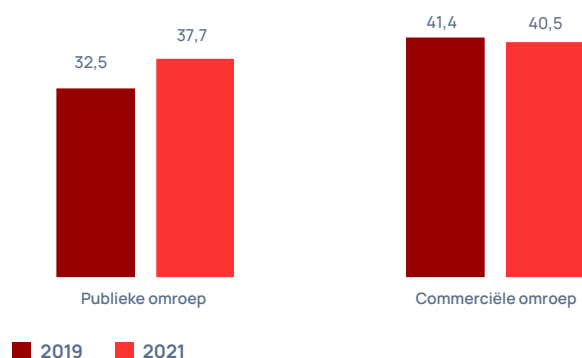
¹⁷ Deze resultaten zijn niet gewogen naar kijkdichtheid, zodat alle personen in de steekproef in de analyse betrokken worden.

TABEL 22 Aandeel vrouwen per genre en type zender (in procenten)

	Publieke omroep			Commerciële omroep	
	2019	2021	verschil	2019	2021
Nieuws en actualiteiten	29,8	36,5	6,7	38,4	39,2
Nieuws	31,7	36,6	4,9	39,7	41,3
Actualiteiten	28,1	36,4	8,3	35,8	36,5
Non-fictie en amusement	40,0	40,7		46,2	44,3
Spel & Quiz	39,5	51,0		44,7	45,6
Overige non-fictie en amusement	40,1	39,8		47,2	42,7
Totaal	32,5	37,7	5,2	41,4	40,5

*totale n (mannen en vrouwen) is kleiner dan 50, de resultaten zijn indicatief

FIGUUR 5 Aandeel vrouwen per type zender (in procenten)

Vergelijkbaar met 2019 is het aandeel vrouwen in zowel interne als externe functies groter bij de commerciële omroepen dan bij de publieke omroep. Wel is het aandeel vrouwen in interne functies (presentatoren en correspondenten) bij de publieke omroep toegenomen (van 25,1 naar 33,3 procent). De toename bij interne functies komt vooral door een toename onder correspondenten. Ook het aandeel vrouwen in externe functies (nieuwsbron, onderwerp van portret, (spel)kandidaten, etc.) is bij de publieke omroep toegenomen (van 33,7 naar 38,4 procent). Dit komt vooral doordat het aandeel vrouwen onder nieuwsbronnen bij de publieke omroep is toegenomen. De verschillen bij de commerciële omroep zijn niet significant.

TABEL 23 Aandeel vrouwen per programmafunctie en type zender (in procenten)

	Publieke omroep			Commerciële omroep	
	2019	2021	verschil	2019	2021
Interne functies	25,1	33,3	8,2	42,1	36,7
Externe functies	33,7	38,4	4,7	41,3	41,2
Totaal	32,5	37,7	5,2	41,4	40,5

Bij zowel de commerciële als publieke omroep is de verdeling man-vrouw onder nieuwsbronnen met geen of passieve deskundigheid ongeveer 50/50, dit was ook in 2019 het geval. Bij nieuwsbronnen met actieve of professionele deskundigheid ligt het aandeel vrouwen lager. Bij de publieke omroep is het aandeel vrouwelijke nieuwsbronnen met actieve en professionele deskundigheid toegenomen (van 18,9 procent naar 30,9 procent in 2021).

TABEL 24 Aandeel vrouwen per deskundigheid en type zender (in procenten)

	Publieke omroep			Commerciële omroep	
	2019	2021	verschil	2019	2021
Geen en passieve deskundigheid	51,5	50,5		47,1	49,0
Actieve en professionele deskundigheid	18,9	30,9	12,0	29,3	33,5
Totaal	30,1	37,4	7,3	37,3	40,3

Er zijn geen verschillen te vinden tussen het aandeel vrouwelijke deskundigen dat over corona spreekt op de publieke en op de commerciële omroep.

TABEL 25 Aandeel vrouwelijke deskundigen die over corona spreken per type zender (in procenten)

	Publieke omroep	Commerciële omroep
Spreekt over het virus en de pandemie zelf	30,5	¹ 30,6
Spreekt over de effecten van de pandemie	34,8	37,4
Spreekt over het coronavirus totaal	33,6	34,9
Spreekt niet over het coronavirus of de pandemie	29,7	33,0
Totaal	30,9	33,5

¹ totale n (mannen en vrouwen) is kleiner dan 50, de resultaten zijn indicatief

De leeftijd van mannen en vrouwen per type zender laat een vergelijkbaar beeld zien als in 2019. Het verschil in leeftijd tussen mannen en vrouwen is in 2021 opnieuw groter bij de publieke omroep dan bij de commerciële omroepen. In programma's van de publieke omroep is het gemiddelde leeftijdsverschil zes jaar en in programma's van de commerciële omroepen is dit vijf jaar. Bij deskundigen is het leeftijdsverschil, net als in 2019, groter bij de commerciële omroepen dan bij de publieke omroep. De verschillen zijn echter klein.

TABEL 26 Gemiddelde leeftijd mannen en vrouwen per type zender en deskundigheid

	Publieke omroep				Commerciële omroep			
	2019		2021		2019		2021	
	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw
Deskundigen	48	46	49	45	47	42	48	43
Totaal personen	46	41	48	42	43	40	46	41

5. Conclusie

Het aandeel vrouwen in Nederlandse non-fictie televisieprogramma's is toegenomen naar 39,1 procent in 2021. Deze toename betekent dat er meer vrouwen in beeld zijn, maar ook dat het aantal vrouwen op televisie nog steeds kleiner is dan het aantal mannen. Het resultaat past bij de marges uit internationaal onderzoek, waarin het aandeel vrouwen per land, genre en functie varieert tussen de 25 en 40 procent. Monitoring op dit gebied laat in meerdere landen de laatste jaren een stabilisatie zien. De vraag is of een toename naar 39,1 procent vrouwen op de Nederlandse televisie een stap is in een stijgende lijn of een fluctuatie.

De verdeling man-vrouw in de Nederlandse bevolking is 50/50 en in een aantal situaties op televisie benadert de man-vrouwverhouding deze evenredigheid. Dit is met name het geval als personen optreden in een programma zonder een bepaalde deskundigheid. De kans is dus groot dat een vrouw als slachtoffer, gewone burger of onderwerp van portret in beeld komt. In programma's waarin met name personen optreden die met een bepaalde deskundigheid nieuws en informatie delen of duiden, is het aandeel vrouwen kleiner. Onder de 'brengers en duiders van het nieuws' komt het aandeel vrouwen niet boven de 40 procent uit.

Wel zijn er in 2021 meer vrouwelijke nieuwsbronnen met een professionele deskundigheid, zoals politici, woordvoerders en directeurs, te zien. Waar in 2019 ongeveer een kwart van deze deskundigen vrouw was, is dit in 2021 een derde. Ook zijn er meer vrouwelijke correspondenten te zien. In sportprogramma's hebben eveneens meer vrouwen opgetreden; al is het aandeel nog altijd zeer beperkt. Onafhankelijke experts (hoogleraren en wetenschappelijke onderzoekers) zijn voornamelijk mannen; ongeveer een kwart is vrouw, gemeten over beide jaren. Dit is in lijn met de bevinding in de Emancipatiemonitor 2020 dat 23 procent van de hoogleraren in 2018 vrouw was.

Het GEM-onderzoeksproject (Comparing Gender and Media Equality Across the Globe) houdt zich bezig met de representatie van vrouwen in de media wereldwijd en zet in hun boek uiteen waarom een evenredige vertegenwoordiging van mannen en vrouwen in de media van belang is. Als vrouwen in een breed scala aan maatschappelijke rollen in het nieuws verschijnen, waaronder in prominente rollen, zoals politicus of expert, kunnen ze functioneren als rolmodellen en "inspire to broaden the repertoire of what women and men can do and be in society" (Djerf-Pierre, M. et al., 2020).

Mannen en vrouwen krijgen daarmee een gelijkwaardige kans om meningen te vormen en te participeren in het publieke debat. Interessant is daarom ook om te kijken naar waarover mannen en vrouwen spreken als ze in beeld zijn als deskundige.

De kans is het grootst een vrouwelijke deskundige te zien spreken over 'sociale zaken, gezondheid, onderwijs en welzijn'. Als het over sport of economie gaat, zijn er vooral mannen aan het woord. In 2021 hebben meer vrouwelijke deskundigen over politiek gesproken. Vanwege de verkiezingen in maart 2021 is over het algemeen meer over politiek gesproken dan in 2019. Maar de toename van het aandeel vrouwen dat over politiek spreekt heeft geen verband met de aanwezigheid van vrouwelijke lijsttrekkers rondom de verkiezingen, zo hebben we geanalyseerd.

Een van de meest besproken onderwerpen in nieuws en actualiteitenprogramma's in 2021 is de crisis rond de Covid-19-pandemie. Maar de coronacrisis heeft geen effect gehad op de representatie van vrouwen; niet in negatieve en niet in positieve zin. De man-vrouwverhouding 2:1 is ook onder zorgprofessionals – virologen, artsen en GGD-woordvoerders – te vinden. Deze bevinding sluit aan bij internationaal onderzoek, waarin in meerdere landen geconstateerd wordt dat de duiders van de coronacrisis net als bij elk ander onderwerp over het algemeen voor een derde vrouw zijn.

Wat ook consistent blijkt in zowel onze monitoring als in internationale analyses, is dat vrouwen op televisie over het algemeen jonger zijn dan de mannen. De man-vrouwverhouding tot 40 jaar is bijna evenredig, maar vooral boven de 50 jaar neemt het aandeel mannen toe. Met name in het geval van presentatoren, verslaggevers en deskundigen neemt het aandeel vrouwen sterk af met het toenemen van de leeftijd.

Nieuw in dit onderzoek is een analyse van de verscheidenheid van deskundigen en presentatoren. Zijn de brengers en duiders van het nieuws steeds dezelfde personen, of hebben we te maken met een brede variëteit aan stemmen van mannen en vrouwen? Uit onze analyse, die slechts een deel van alle optredens beslaat in nieuwsprogramma's en talkshows, blijken geen grote verschillen tussen mannen en vrouwen op dit gebied.

Wel is er een kleine groep mannelijke politici die in veel programma's telkens opnieuw te zien zijn.

De man-vrouwverhouding in programma's van de commerciële omroepen is ongeveer 60/40. Waar bij de commerciële zenders deze verhouding ten opzichte van 2019 ongeveer gelijk is gebleven, is er bij de publieke omroep een toename te zien. Met name in nieuws- en actualiteitenprogramma's nam het aandeel vrouwen op de publieke omroep toe.

De onderzoekers van het GEM-project geven aan dat gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen in de media verder gaat dan alleen cijfers: "Gender equality in the news media is defined as a state where women and men are afforded equal status (presence, importance, and respect) [...] and a fair portrayal of women and men through the elimination of stereotypes" (2020). Ook benadrukken ze het belang van een gebalanceerde man-vrouwverhouding achter de schermen, in redacties, onder journalisten en in (de top van) het management bij mediaorganisaties. Ons onderzoek gaat niet over beeldvorming of over de werkvloer. Aanvullende dataverzameling en kwalitatief onderzoek zou hier een bijdrage aan kunnen leveren, maar ook gesprekken met makers en redacties kunnen de cijfers verdere duiding geven.

Het brengen en duiden van nieuws gebeurt voor een groot deel van de Nederlanders nog steeds vooral via de televisiezenders, maar voor een toenemend deel van de kijkers speelt dit ook af op sociale media, YouTube en streamingsdiensten. In verschillende internationale analyses blijkt veelal een 60/40-verdeling van mannen en vrouwen in fictie op streamingsdiensten. Maar als het om YouTubekanalen gaat komt onder andere uit Duits onderzoek een ander beeld naar voren. In toekomstig onderzoek zou verkend kunnen worden hoe en naar welke diensten de scope verbreed zou kunnen worden.

Women Inc. geeft aan dat er in Nederland structureel onderzoek nodig is om de representatie van vrouwen te monitoren. Onze tweede meting kan worden gezien als een eerste stap van een continue monitoring. Herhaalonderzoek kan laten zien of de in 2021 door ons waargenomen toename van het aandeel vrouwen in non-fictie televisieprogramma's een trend is of een uitschieter was.

Bijlagen

Bijlage I: Opzet en uitvoering van het onderzoek

De opzet en uitvoering van het onderzoek in 2021 is zo veel mogelijk gelijk aan de opzet en uitvoering van het onderzoek in 2019. De beschrijving van de opzet en uitvoering is in deze bijlage opnieuw volledig opgenomen en aangevuld met afwijkingen van de opzet in 2019.

I.1 Dataverzameling

Het codeboek

De inhoudsanalyse is uitgevoerd aan de hand van een codeboek, een handleiding voor de classificering (codering) van de inhoud. Het codeboek is gebaseerd op het codeboek van de NPO, dat eerder al is ingezet voor hun Monitor Representatie 2010 en de analyses in 2013 en 2015.¹⁸ Door dit codeboek als uitgangspunt te zien, kan het onderzoek vergelijkbaar blijven met eerder in Nederland uitgevoerd onderzoek. Uit het codeboek zijn de voor het onderzoeksdoel relevante variabelen geselecteerd. Het codeboek is aangepast naar de specifieke onderzoeksvragen van dit onderzoeksproject en er is rekening gehouden met de onderzoeken van Europese mediatoezichthouders op het gebied van dit onderwerp. Ter ondersteuning van dit proces zijn ook gesprekken gevoerd over keuzes en ervaringen met de onderzoekers van de studie uit 2010 en 2013, Sjoerd Pennekamp en Gijs Bartolomé. Ook zijn er gesprekken gevoerd over het codeboek met Klaus Schoenbach, expert op het gebied van inhoudsanalyse. In het najaar van 2018 is een pre-test uitgevoerd om de uitvoerbaarheid van het ontwikkelde codeboek te toetsen. De pre-test bestond uit een beperkte steekproef van 10 televisieprogramma's, bestaande uit 200 personen. Uit de pre-test bleek dat het gekozen meetinstrument goed bruikbaar is en betrouwbare resultaten oplevert. Wel gaven de resultaten van de pre-test aanleiding nog enkele verbeteringen aan te brengen. Het verbeterde codeboek is tijdens de eerste codeurstraining in 2019 toegelicht aan de codeurs. Ook naar aanleiding van de codeurstraining en reacties van de codeurs is het codeboek nog eens verbeterd. Tevens is er een handleiding voor de codeur geschreven met aanvullende aanwijzingen op het codeboek, die tijdens de eerste week van de coderingen in 2019 nog verder is aangevuld ter verduidelijking op basis van hun feedback. Voorafgaand aan het veldwerk in 2021 is de handleiding nog verder aangevuld met meer voorbeelden en verduidelijkingen,

op basis van het uitgevoerde veldwerk in 2019. In 2021 zijn twee vragen toegevoegd aan het codeboek, naar aanleiding van actuele gebeurtenissen en gesprekken met het ministerie van OCW: een vraag met betrekking tot het coronavirus en een vraag naar de naam en de omschrijving van presentatoren, correspondenten en deskundigen. Het codeboek en de handleiding zijn in de bijlage van dit rapport te vinden.

Veldwerk

Het codeerwerk is in mei en juni 2021 uitgevoerd door een team van vijf codeurs. De codeurs zijn geworven met behulp van een werving- en selectiebureau gericht op studenten en jonge werkzoekenden. Het veldwerk startte met een training, die heeft plaatsgevonden in twee kleine groepen op twee verschillende data. De training werd afgesloten met een toets. Zes codeurs hebben de training doorlopen, maar na de training is één codeur door persoonlijke omstandigheden afgefallen. De resultaten van de toets gaven aanleiding met de overgebleven vijf codeurs verder te gaan. Vanwege de maatregelen ter bestrijding van de coronapandemie is zowel de training, het veldwerk en de begeleiding volledig vanuit huis uitgevoerd, via een afgeschermd online omgeving die voor dit onderzoek is ingericht. Via de online omgeving heeft gedurende het onderzoek nauw contact plaatsgevonden tussen de codeurs en de onderzoekers. Het stellen en beantwoorden van vragen, monitoren van de voortgang en controle en bespreking van het codeerwerk vonden zowel via e-mail, als via de chat- post- en overlegfunctie in de online omgeving plaats. De codeurs hebben in totaal 330 uren besteed aan het codeerwerk, inclusief de training. De codeurs hebben voor het codeerwerk gebruik gemaakt van een intern systeem om televisieprogramma's terug te kunnen kijken en middels een codesheet in Excel digitaal gecodeerd.

Verantwoording codeboek

Om de overkoepelende onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden moet eerst vastgesteld worden welke personen onderzocht zullen worden. In navolging van het onderzoek van Segijn et. al. is gekozen alleen personen in televisieprogramma's te coderen die zichtbaar en verstaanbaar zijn met minstens drie woorden. In tweede instantie wordt het geslacht gecodeerd (man, vrouw of

¹⁸ Het in 2010 gebruikte codeboek is te vinden in: Pennekamp, S. (2011) [Monitor Representatie 2010](#), p. 130-142. Methode en resultaten uit het in 2013 uitgevoerde onderzoek staan beschreven in: Segijn, C., Bartolomé, G., Pennekamp, S., & Timmers, M. (2014). [De afbeelding van statusverschillen in sekse en etniciteit in Nederlandse non-fictieprogramma's](#). Tijdschrift voor Communicatiewetenschap 2014 (42), 305-320.

anders/onbekend). De keuze wordt gemaakt op basis van uiterlijke kenmerken of gesproken of geschreven woord. Uit de (inter) nationale deskresearch bleek dat het overgrote deel van de studies ook leeftijd betreft in onderzoek naar representatie van vrouwen. Om deze reden hebben we de variabele leeftijd opgenomen in het codeboek. Leeftijd is uiteengezet in categorieën van tien jaar om tot betrouwbare resultaten te kunnen komen. De leeftijd wordt gecodeerd op basis van de inschatting van de codeur.

De overige onderzoeksvragen zijn als volgt geoperationaliseerd:

Functie: Het is belangrijk in een studie naar representatie op televisie een onderscheid te maken tussen een 'deskundige bijdrage' en overige functies in het programma. We hebben ervoor gekozen zowel een onafhankelijk expert en een 'nieuwsbron' te laten coderen. Een nieuwsbron is iemand die een actuele nieuwswaardige bijdrage levert, waaronder politici vallen, maar ook vox populi, ervaringsdeskundigen en bijvoorbeeld getuigen van een ongeval. Naast de in ander onderzoek gebruikelijke programmafuncties (zie codeboek) hebben we een extra functie 'persoon in een geciteerd fragment' toegevoegd omdat in veel non fictieprogramma's korte fragmenten worden gebruikt van personen. Aangezien er redactionele keuzes aan de fragmenten vooraf zijn gegaan, zijn deze personen – hoe kort in beeld ook – in het kader van representatie dusdanig belangrijk dat ze wél meegenomen moeten worden in het onderzoek, maar gezien hun geringe bijdrage niet in een andere functie passen. De functie 'nieuwsbron' kan alleen gecodeerd worden in nieuws- en actualiteitenprogramma's, omdat de nieuwswaarde van de bijdrage van personen in non-fictie en amusementsprogramma's niet goed te bepalen is. De functie 'onafhankelijk expert' – onderzoekers en wetenschappers van universiteiten of onderzoeksinstituten – kan wel in alle programma's worden gecodeerd.

Deskundigheid: van alleen nieuwsbronnen wordt de deskundigheid gecodeerd, omdat deze personen vanuit een bepaalde deskundigheid over één onderwerp een bijdrage leveren. We hebben gekozen voor een oplopende mate van deskundigheid, wat een variabele met waarden in een ordinale schaal oplevert. We hebben deze keuze gemaakt omdat een dergelijke indeling goed past bij de variëteit van deskundigheid aanwezig in hedendaagse non-fictie televisieprogramma's.

Onderwerp: de codeur bepaalt vervolgens over welk hoofdonderwerp de nieuwsbron met actieve of professionele deskundigheid of de onafhankelijke expert spreekt met de grootste deskundigheid. De lijst met onderwerpen is afkomstig uit onderzoek van R. van der Wurff en E. Lauf (2005). De lijst met onderwerpen is vertaald en met voorbeelden aangevuld, passend bij dit onderzoek.

Onderwerp corona: in 2021 is het coronavirus en de maatregelen om de pandemie te beteugelen een dominant onderwerp in de non-fictie programmering. Daarom is gekozen een extra vraag op te nemen in het codeboek waarmee gecodeerd wordt of de bijdrages van nieuwsbronnen met actieve of professionele deskundigheid of van onafhankelijke experts een relatie hebben met het coronavirus of de pandemie. Hiermee is bepaald welke impact het coronavirus als onderwerp heeft op de representatie van vrouwen.

Aanwezigheid: spreektijd is geoperationaliseerd als 'aanwezigheid' en is gecodeerd als het 'aantal keer' van verschijnen in een programma zonder onderbrekingen van vragen of beelden. Als alternatief kan spreektijd ook worden gemeten door het aantal seconden of minuten te tellen waarmee de persoon aan bod komt, maar middels een aantal korte testen bleek dat dit binnen de begroting van dit onderzoek te bewerkelijk zou zijn. Door het 'aantal keer' te tellen kan tot een betrouwbaar resultaat gekomen worden waarmee een goede inschatting gegeven kan worden van de tijd en ruimte die de nieuwsbron of de expert in het programma krijgt.

Naam en omschrijving: om te kunnen weten wat de verscheidenheid van presentatoren, correspondenten en deskundigen (nieuwsbronnen met actieve of professionele deskundigheid en onafhankelijke experts) is, is codeurs gevraagd de naam te noteren indien bekend. Ook zijn de codeurs in het onderzoek van 2021 verplicht een omschrijving van deskundigen te noteren, zoals aangegeven in het programma middels een naambordje of door gesproken omschrijving. Ook bij alle andere personen is gevraagd een omschrijving te noteren, zodat personen in de analyse gemakkelijk teruggevonden kunnen worden.

Naast de persoonskenmerken kunnen ook contextvariabelen een sterke invloed hebben op de verschillen in verhouding van mannen en vrouwen. Van elk programma dat door de codeur wordt gecodeerd worden de programmakenmerken meegenomen in de analyse (genre, zender, uitzendmoment en kijkdichtheid). Het genre is vastgesteld op basis van de SKO Hoofdindeling.

Steekproef

Het onderzoek is uitgevoerd op een steekproef van 261 Nederlandse non-fictie televisieprogramma's bestaande uit een basissteekproef, een top25steekproef en een jongerensteekproef.

De basissteekproef

- 240 Nederlandse televisieprogramma's in de genres 'non-fictie', 'amusement', 'sport' en 'muziek en dans', exclusief live (sport) registraties (volgens de SKO Hoofdindeling). De programma's in de genres fictie, kinderen, reclame en overig vallen buiten de steekproef.

- Uitgezonden op zeven willekeurige dagen in een artificiële (samengestelde) week uit het eerste half jaar van 2021 (maandag 1 maart, dinsdag 25 mei, woensdag 9 juni, donderdag 22 april, vrijdag 19 februari, zaterdag 23 januari en zondag 11 april 2021).
- Uitgezonden tijdens primetime programmering (start van uitzending tussen 17:30 uur en 23:30 uur).
- Uitgezonden op de vier zenders met een kijkdichtheid in 2020 van minimaal 2 procent in het primetime tijdvak (NPO 1, NPO 2, RTL 4 en SBS6).

In eerste instantie werd dinsdag 18 mei als steekproefdag uitgekozen, maar vanwege de dominante programmering van het Songfestival op die dag is een vooraf vastgesteld reserve steekproefdag gekozen: dinsdag 25 mei. Bij vier programma's op vrijdag 19 februari vertoonde het interne video systeem een storing en deze kon niet verholpen worden. Als alternatief zijn vier gelijkwaardige programma's gekozen die zijn uitgezonden op vooraf vastgestelde reserve steekproefdag, vrijdag 26 februari.

De aanvullende top25steekproef

Omdat een steekproef uitgaande van programma's op zenders met een hoge kijkdichtheid tijdens primetime onvoldoende rekening houdt met veranderend kijkgedrag en contactmomenten is aanvullend een steekproef toegevoegd met non-fictie televisieprogramma's uit de top25 van betreffende dagen die zijn uitgezonden buiten primetime en op andere zenders. Dit leverde zestien aanvullende programma's op die niet in de basissteekproef aanwezig zijn. Ook zijn op basis van kijkdichtheid (zowel live als uitgesteld kijken) de resultaten gewogen.

De aanvullende jongerensteekproef

Omdat ouderen veel televisie kijken wordt de kijkdichtheid vooral bepaald door het kijkgedrag van de oudere televisiekijker. Om rekening te houden met het kijkgedrag onder jongeren zijn programma's toegevoegd uit de top 10 best bekeken programma's door de leeftijdsgroepen 13 tot 34 jaar. De overlap met de basis- en top25steekproef is groot; slechts vijf programma's zijn aanvullend meegenomen in de steekproef. De gehele steekproef van 261 programma's is aanvullend gewogen op kijkdichtheid onder de groep 13 tot 34 jaar.

TABEL 27 Overzicht aantal programma's, duur en personen per type steekproef

	Aantal programma's	Gemiddelde duur in minuten	Som in minuten	Som in uren	Personen (n)
1. basisteekproef	240	29	6.909	115	4.046
2. top25steekproef (aanvulling)	16	41	658	11	203
3. jongerensteekproef (aanvulling)	5	50	248	4	63
Totaal	261	30	7.815	130	4.312

Net als in de meting uit 2019 blijkt dat de verhouding man-vrouw minimaal varieert tussen de verschillende steekproefsamenstellingen. Het aandeel vrouwen in goed bekeken programma's is vrijwel gelijk in slechter bekeken programma's. In de analyse werken we net als in 2019 met de combinatiesteekproef (de basissteekproef aangevuld met de top25steekproef en de jongerensteekproef), gewogen op kijkdichtheid.

In de totale steekproef bevinden zich 154 nieuws- en actualiteitenprogramma's en 107 non-fictie en amusementsprogramma's. De genre-indeling is gebaseerd op de SKO Hoofdindeling. De programma's zijn ten behoeve van overzichtelijkheid in de analyse op een nieuwe manier ingedeeld. De genres overige non-fictie, amusement en muziek en dans zijn samengevoegd tot een nieuwe overkoepelende categorie 'non-fictie en amusement'.

De steekproef heeft grotendeels dezelfde indeling als in 2019, zie de uitgebreide beschrijving van de steekproef van 2019 de bijlage van het onderzoeksrapport uit 2019.

TABEL 28 Aantal programma's en personen per genre 2021

	Aantal programma's	Personen (n)	Gemiddeld aantal personen per programma
Nieuws- en actualiteiten	154	3.021	20
Nieuws (en weerbericht)	84	1.492	18
Actualiteiten	55	1.372	25
Actuele sportinformatie	15	157	10
Non-fictie en amusement	107	1.291	12
Spel & quiz (ook talentenshows en auditieprogramma's)	23	223	10
Overige non-fictie en amusement	84	1.068	13
Totaal	261	4.312	17

TABEL 29 Aantal programma's en personen per zender 2021

	Aantal programma's	Personen (n)	Gemiddeld aantal personen per programma
Publieke omroep	131	2.124	16
Commerciële omroep	130	2.188	17
Totaal	261	4.312	17

TABEL 30 Aantal personen per genre en zender 2021

	Publieke omroep	Commerciële omroep	Totaal
Nieuws- en actualiteiten	1.366	1.655	3.021
Non-fictie en amusement	758	533	1.291
Totaal	2.124	2.188	4.312

Om te controleren of de willekeurig gekozen dagen een effect zouden kunnen hebben op de resultaten in de analyse, is het aandeel vrouwen berekend per steekproefdag. De resultaten tonen geen grote verschillen per steekproefdag. Oftewel, de gekozen steekproef kan geen groot effect hebben op de resultaten.

TABEL 31 Aandeel vrouwen per steekproefdag (in procenten) (resultaten zijn gewogen op KDH)

	n	Vrouw
23 januari 2021	666	35,4
19 februari 2021	710	42,0
1 maart 2021	759	40,8
11 april 2021	568	35,0
22 april 2021	581	34,9
25 mei 2021	571	43,8
9 juni 2021	454	41,2
Totaal	4.309	39,1

1.2 Data-analyse

Voor de analyse is gebruik gemaakt van de statistische standaardsoftware SPSS. De analyse-eenheden zijn de personen. De programmakenmerken zijn als contextkenmerken op persoonsniveau geanalyseerd.

De analyse omvat vooral een descriptieve analyse van de door middel van de inhoudsanalyse verkregen data. Na een eerste check op consistentie en een data cleaning zijn de onderzoeksvragen

beantwoord door het weergeven van verdelingen van de betreffende variabelen in vorm van percentages en gemiddelden.

Daar waar in de resultaten wordt gesproken over 'mannen of vrouwen', worden personen bedoeld die door de codeurs zijn geïdentificeerd als mannen of vrouwen. Hetzelfde geldt voor de andere variabelen. Waar bijvoorbeeld leeftijd of deskundigheid wordt genoemd, wordt leeftijd of deskundigheid bedoeld, zoals die door de codeurs zijn ingeschat.

Betrouwbaarheid

In de tweede en derde week na de codeurstraining zijn naast de reguliere codering zeven programma's blind door een tweede codeur gecodeerd om de twee coderingen op overeenstemming te kunnen analyseren. Drie van de vijf codeurs hebben drie programma's gecodeerd en twee codeurs twee programma's. Gekozen is voor vier nieuws- en actualiteitenprogramma's van publieke en commerciële omroepen en drie non-fictie en amusementsprogramma's.

In totaal zijn door de codeurs 169 personen geïdentificeerd. Vijf personen zijn over het hoofd gezien vanwege slordigheid. Ze waren slechts kort in beeld te zien. Eén persoon is door een codeur per ongeluk twee keer gecodeerd. 96 procent van alle personen zijn door beide codeurs overeenstemmend geïdentificeerd.

De analyse is gebaseerd op deze 163 door twee codeurs gecodeerde personen. Het geslacht is van 162 van de 163 gecodeerde personen overeenstemmend gecodeerd. Eén persoon is door de ene codeur gecodeerd als 'anders/onbekend', door de ander als 'vrouw'.

De leeftijd is bij 99 personen overeenstemmend geclassificeerd, de 64 afwijkende coderingen zijn voor het overgrote merendeel afwijkingen met één categorie. De variatie van de afwijkingen laat voor mannen en vrouwen hetzelfde beeld zien.

De functie van een persoon in een programma is in 158 van 163 gevallen overeenstemmend geclassificeerd (97 procent). Deze variabele heeft een filterfunctie. Alleen in het geval van nieuwsbronnen (n=89) en onafhankelijke experts (n=4) wordt verder gecodeerd. De filter wordt met 100 procent overeenstemming gecodeerd.

Deskundigheid wordt alleen gecodeerd als er sprake is van een nieuwsbron. De deskundigheid van nieuwsbronnen is in 57 van de 89 coderingen overeenstemmend gecodeerd (64 procent). Met name bij de eerste twee deskundigheidsniveaus (geen of passieve deskundigheid) zijn er afwijkingen gevonden. Dit was in 2019 ook het geval. Dit gaf toen geen aanleiding om de deskundigheidsniveaus samen te voegen, aangezien de algehele overeenstemming op het gebied van deskundigheid 87 procent was. Echter zijn er dit jaar meer afwijkingen gevonden tussen geen en passieve deskundigheid.

Dit heeft met de verslaggeving rond de coronacrisis te maken, waarbij veel personen als slachtoffer van de coronamaatregelen in beeld komen. De scheidslijn tussen geen of passieve deskundigheid was in deze gevallen ingewikkeld, ook na aanvullende training en aanwijzingen. De resultaten geven aanleiding om de beide deskundigheidsniveaus in de analyse samen te voegen. Hierdoor ontstaat er een overeenstemmingspercentage van 84 procent, waarbij er in 75 van de 89 gevallen overeenstemmend werd gecodeerd.

Het onderwerp wordt alleen gecodeerd als er sprake is van actieve of professionele deskundigheid of als er een onafhankelijke expert in het programma aan bod komt. Voor de 51 gecodeerde onderwerpen is er een overeenstemming van 77 procent. Zoals we van andere inhoudsanalyses al weten is het vaak lastig een keuze voor maar één onderwerp te maken. We hebben hier niet meerdere onderwerpen toegelaten maar de codeur gevraagd één te kiezen. Als er sprake van afwijking is dan liggen de onderwerpen dicht bij elkaar, dus bijvoorbeeld gezondheid en milieu of veiligheid en politiek. Dat betekent dat de classificatie niet helemaal fout is, maar alleen afwijkt. Door de verslaggeving rond de coronacrisis werd het kiezen van een onderwerp nog verder bemoeilijkt. Met name bij korte items waarin personen spreken over het effect van de maatregelen op hun onderneming of beroep, of waarin politici en personen in de rechtspraak spraken over het virus of de maatregelen, lagen de onderwerpkeuzes dicht bij elkaar en zijn er afwijkingen geconstateerd.

De nieuw toegevoegde vraag over de coronacrisis, behaalde een overeenstemming van 82 procent. 42 van de 51 gevallen werden overeenstemmend gecodeerd. Het beperkte aantal afwijkingen hadden vrijwel allen te maken met deskundigen die spreken over onderwerpen waar corona op de achtergrond speelt en een keuze voor wél of géén relatie met de coronacrisis werd bemoeilijkt.

De aanwezigheid is van 44 van de 51 personen overeenstemmend gecodeerd (86 procent). In het geval van afwijkingen is er altijd maar één categorie afwijking.

TABEL 32 Overzicht intercodeursbetrouwbaarheid

	Aantal paren	Overeenstemmingspercentage (in procenten)	Cohen's kappa	Pearson correlatie*
Geslacht	163	99,4	.99	
Leeftijd	163	60,7		.89
Functie	163	96,9	.95	
Deskundigheid	89	84,3	.71	
Onderwerp	51	76,5	.72	
Onderwerp: corona	51	82,4	.71	
Aanwezigheid	51	86,3		.95

* Omdat bij leeftijd en aanwezigheid sprake is van een van oorsprong interval geëscaleerde variabele is niet Kappa de geschikte maat, maar een correlatie.

Weging

Van alle programma's die onderdeel uitmaken van de steekproef is de kijkdichtheid, het aandeel Nederlanders dat naar het programma heeft gekeken, bekend. In het rapport zijn de resultaten op drie verschillende manieren samengesteld en gewogen om zowel vergelijkingen te kunnen maken met eerder (inter)nationaal onderzoek als om resultaten te presenteren die rekening houden met kijkdichtheid en veranderend kijkgedrag onder jongeren:

- De basissteekproef, ongewogen (om vergelijkingen te kunnen maken met eerder onderzoek).
- De basissteekproef en de top25steekproef, met weging op kijkdichtheid.
- De basissteekproef, de top25steekproef en de jongerensteekproef, met weging op kijkdichtheid onder jongeren.

TABEL 33 Overzicht kijkdichtheden (KDH) steekproefsamenstellingen

	Aantal programma's	Gemiddelde KDH	Gemiddelde KDH jongeren
1. basissteekproef	240	4,6	1,4
2. basis- en top25steekproef	256	4,6	1,4
3. basis-, top25- en jongerensteekproef	261	4,5	1,4

Bijlage II: Codeboek

Codeboek I onderzoek non-fictie televisieprogramma's 2021 | CvdM

NAAM CODEUR en DATUM CODERING

A0. PROGRAMMACODE

Unieke programmacode.

B. PERSOONSKENMERKEN

- i. Alle zichtbare personen die minstens drie woorden achter elkaar spreken binnen het programma worden gecodeerd.
- ii. Onder sprekend verstaan we dat een persoon zelfstandig hoorbaar en verstaanbaar het woord voert (dus in het Nederlands of Nederlands ondertiteld), op welke wijze dan ook.
- iii. Onder zichtbaar verstaan we dat het gezicht zichtbaar (van voor- of zijkant) moet zijn en dat duidelijk moet blijken dat de gesproken woorden van de persoon in beeld afkomstig zijn.
- iv. Elk persoon wordt binnen een programma slechts één keer gecodeerd.
- v. Codeer de personen in de volgorde waarop ze in beeld verschijnen.

B0. PERSOONSCODE

Unieke persoonscode, in volgorde van verschijnen.

B1. GESLACHT PERSOON

Maak een inschatting van het geslacht van de persoon.

1. Man
2. Vrouw
3. Anders / onbekend

B2. LEEFTIJD PERSOON

Maak een inschatting van de leeftijd van de persoon.

1. 19 jaar en jonger
2. 20-29 jaar
3. 30-39 jaar
4. 40-49 jaar
5. 50-59 jaar
6. 60-69 jaar
7. 70 jaar en ouder

B3. PROGRAMMAFUNCTIE

Wat is de functie van de persoon in het programma?

1. Hoofdpresentator (heeft een leidende functie, introduceert anderen in het programma)
2. Secundaire presentator (heeft een ondersteunende of assisterende functie aan de hoofdpresentator)
3. Correspondent / verslaggever
4. Nieuwsbron (komt alleen voor in nieuws- en actualiteitenprogramma's, brengt actueel nieuws of informatie, of vertegenwoordigt een deskundigheid of mening)
5. Onafhankelijk expert (een onafhankelijk wetenschapper of onderzoeker)
6. Onderwerp van portret (persoon die geen actueel nieuws of informatie brengt, of een expertise of mening vertegenwoordigt, maar gevolgd wordt in zijn/haar activiteiten of vertelt over zijn/haar persoonlijke beleving)

7. (Spel)kandidaat of panellid in quiz, spel- of talentshow
8. Persoon in een geciteerd fragment (een beeld uit een andere bron dan het te coderen televisieprogramma)

Codeer alleen bij NIEUWSBRON.

B4. DESKUNDIGHEID

Wat is de status van de nieuwsbron qua deskundigheid? Waarom of in welke rol wordt de nieuwsbron in het kader van het programma of onderwerp benaderd?

1. Geen deskundigheid (bijvoorbeeld: een man of vrouw “van de straat” of een bekende persoon zonder deskundigheid over het onderwerp). Let op: stop met coderen
2. Passieve deskundigheid (persoon is iets overkomen en is bijvoorbeeld een slachtoffer, een getuige of een gedupeerde) Let op: stop met coderen
3. Actieve deskundigheid (persoon heeft deskundigheid verkregen door een hobby of interesse)
4. Professionele deskundigheid (persoon is een deskundige, een specialist of een woordvoerder van “deskundige” groep)

Codeer alleen bij ACTIEVE en PROFESSIONELE DESKUNDIGHEID en ONAFHANKELIJK EXPERT.

B5. ONDERWERP

Over welk onderwerp spreekt de nieuwsbron of de expert met de grootste deskundigheid in het programma?

Kies één onderwerp.

1. Economie (financiën, werkgelegenheid, bedrijfsleven, industrie, bouw, handel, arbeid, etc.)
2. Sociale zaken, gezondheid en welzijn (pensioenen, sociale voorzieningen, consumentenbeleid, gezondheidszorg, demografie, levensbeschouwing, voeding, opvoeding, psychologie, discriminatie, mensenrechten, integratie, emancipatie etc.)
3. Natuur, milieu en ruimtelijke ordening (landbouw, dierenwelzijn, energie, klimaat, infrastructuur, verkeer, mobiliteit, huisvesting, etc.)
4. Criminaliteit en veiligheid (rechtspraak, misdaadpreventie, juridische processen, openbare orde, etc.)
5. Defensie en nationale veiligheid (oorlog, terrorisme, gewelddadige conflicten, etc.)
6. Cultuur (kunst, muziek, films, taal, cultuurbeleid, cultureel erfgoed, etc.)
7. Wetenschap en techniek (geschiedenis, natuurkunde, technologie, ruimtevaart, etc.)
8. Media (media-informatie, rol van media bedrijven en journalisten in de samenleving, media-ethiek, etc.)
9. Politiek (verkiezingen, politieke partijen, EU, openbaar bestuur, etc.)
10. Gebeurtenissen (ongevallen, plotselinge gebeurtenissen, aanslagen, rampen, etc.)
11. Human interest en lifestyle (beroemdheden, vieringen, bruiloften, grappige zaken, huis- en tuin, hobby, reizen, mode, etc.)
12. Sport (alle soorten sport, bijvoorbeeld ook schaken, stierenvechten, etc.)
13. Onderwijs (educatie van kleuterschool tot universitaire master-programma, onderwijsbeleid, organisatie van onderwijs, onderwijsfinanciën (mits de nadruk op onderwijs ligt), etc.)

Codeer alleen bij ACTIEVE en PROFESSIONELE DESKUNDIGHEID en ONAFHANKELIJK EXPERT.

B5.A. ONDERWERP: CORONAVIRUS

Heeft het onderwerp waarover de persoon met de grootste deskundigheid spreekt een relatie tot het coronavirus COVID-19 of de effecten van de pandemie?

1. Ja, tot het virus en de pandemie zelf (eigenschappen van het virus, mutaties, besmettingscijfers, testen, vaccinatie, oversterfte, etc.)
2. Ja, tot de effecten van de pandemie (maatregelen, lockdown, avondklok, sluitingen van horeca en scholen, protesten tegen de maatregelen, thuiswerken, etc.)
3. Nee, geen relatie tot het coronavirus of de pandemie

Codeer alleen bij **ACTIEVE** en **PROFESSIONELE DESKUNDIGHEID** en **ONAFHANKELIJK EXPERT**.

B6. AANWEZIGHEID

Hoeveel keren komt een nieuwsbron of expert zichtbaar en verstaanbaar in beeld (zoals bepaald in de persoonskenmerken)? Eén keer is een moment zonder onderbreking. [In de handleiding is een toelichting opgenomen wat een onderbreking is.]

1. Eén keer
2. Twee keer
3. Drie keer
4. Vier keer
5. Vijf keer of vaker

B7. NAAM en OMSCHRIJVING PERSOON

Noteer een **NAAM** alleen bij de volgende personen:

- HOOFDPRESENTATOREN
- SECUNDAIRE PRESENTATOREN
- CORRESPONDENTEN/VERSLAGGEVERS
- NIEUWSBRONNEN met **ACTIEVE** en **PROFESSIONELE DESKUNDIGHEID**
- **ONAFHANKELIJKE EXPERTS**

Bij alle overige programmafuncties is de naam optioneel of laat het invulveld leeg.

OMSCHRIJVING:

Noteer de omschrijving zoals vermeld in het naambordje van de persoon. Indien afwezig, noteer hoe de persoon wordt aangekondigd of omschreven.

Indien de persoon niet aangekondigd of omschreven wordt, bedenk zelf een korte algemene omschrijving en noteer deze in het laatste invulveld.

Bijlage III: Handleiding codeboek

Handleiding codeboek I onderzoek non-fictie televisieprogramma's 2021 | CvdM

In geval van twijfel: raadpleeg deze handleiding. Lees deze handleiding geregeld helemaal door.

BELANGRIJK:

- Codeer niet te snel, neem de tijd alles zorgvuldig te doen.
- Let op dat je geen personen overslaat, ook al komen ze heel kort (maar met meer dan 3 woorden) in beeld.
- Als je na het lezen van de handleiding nog twijfelt: neem contact op en stel je vragen!

CHECKLIST SLORDIGHEIDSFOUTJES:

- Let op dat je de juiste persoonsnummering gebruikt; geen dubbele nummers en geen nummer overslaan
- Let op dat je de juiste filters hebt gebruikt; bijvoorbeeld bij GEEN en PASSIEVE DESKUNDIGHEID codeer je geen onderwerp en aanwezigheid.
- Let op dat de geslachtscodering overeenkomt met je omschrijving; als je een persoon als 'man op straat' omschrijft en je codeert VROUW dan klopt dit niet.
- Correspondenten en presentatoren kunnen over het algemeen niet de leeftijd hebben van 19 jaar of jonger of 70 jaar of ouder.

NAAM CODEUR

Noteer je voornaam

DATUM CODERING

Noteer de datum van de dag waarop je de codering doet

A. PROGRAMMAKENMERKEN

Je krijgt een lijst met te coderen programma's, voorzien van programmacode, datum, zender, titel, begin- en eindtijd en genre. Noteer in de lijst op welke dag je het programma hebt gecodeerd.

Link naar video systeem

Zoek op datum, zender en tijdstip. Let op dat je niet het begin of het einde overslaat. Codeer niet de reclameblokken. Let ook hierbij op dat je niet het begin of einde van het programma voor of na een reclameblok overslaat.

N.B. Het systeem kan af en toe niet reageren, ververs dan de webpagina. Alle programma's zijn met het systeem te kijken.

A0. PROGRAMMACODE

Bij elk programma krijg je een unieke programmacode. Aan deze code worden programmakenmerken gekoppeld.

B. PERSOONSKENMERKEN

Codeer alle personen die aan de volgende voorwaarden voldoen in het codesheet:

- i. Alle zichtbare personen die minstens drie woorden achter elkaar spreken binnen het programma worden gecodeerd. **Poppen, dieren en fantasiefiguren:** Onder personen verstaan we geen fantasiefiguren, poppen en dieren, maar uitsluitend mensen.
- ii. Onder sprekend verstaan we dat een persoon zelfstandig hoorbaar en verstaanbaar het woord voert

(dus in het Nederlands of Nederlands ondertiteld), op welke wijze dan ook.

Zang en geluiden: Onder spreken verstaan we niet zang of geluiden.

Gebarentaal: Onder spreken verstaan we ook gebarentaal. Hierbij moet de persoon die spreekt met gebarentaal verstaanbaar getolkt worden. Als de situatie andersom is (een gebarentolk tolkt een verstaanbare persoon, bijvoorbeeld bij een persconferentie) wordt de gebarentolk niet gecodeerd.

- iii. Onder zichtbaar verstaan we dat het gezicht zichtbaar (van voor- of zijkant) moet zijn en dat duidelijk moet blijken dat de gesproken woorden van de persoon in beeld afkomstig zijn. Een persoon moet alleen worden gecodeerd als de persoon duidelijk zichtbaar is terwijl de persoon drie woorden achter elkaar spreekt. Als een persoon twee woorden zegt en verder verstaanbaar is, maar niet in beeld is, dan moet deze persoon niet gecodeerd worden.

Alleen pasfoto in beeld: Codeer wel personen waarbij een duidelijke (pas)foto van het gezicht in beeld is ter vervanging van bewegend beeld, terwijl de persoon sprekend hoorbaar is met minstens drie woorden.

Onherkenbaar of bedekt gezicht: Personen waarbij het gehele gezicht onherkenbaar is gemaakt (bijvoorbeeld bij criminelen of mensen die anoniem willen blijven) moeten niet worden gecodeerd.

Personen waarbij het gezicht gedeeltelijk bedekt is (met bijvoorbeeld religieuze kleding of een mondkapje) moeten wel worden gecodeerd, zolang duidelijk is dat de gesproken woorden van de persoon in beeld afkomstig zijn. Bij twijfel: codeer de persoon niet.

- iv. Elk persoon wordt binnen een programma slechts één keer gecodeerd. Het maakt niet uit hoe vaak de persoon aan het woord komt en over hoeveel onderwerpen het gaat. Codeer de persoon maar één keer als ze in meerdere functies of fragmenten in beeld komen.
- v. Codeer personen in de volgorde waarop ze zichtbaar en verstaanbaar (volgens bovenstaande persoonskenmerken) in beeld komen. Doe dit ook als ze aan het begin van het programma kort aan bod komen (bijvoorbeeld in een samenvatting) en later uitgebreider. Vul in dat geval de gegevens eventueel later in, of pas de gegevens aan. Let op dat je de personen in de juiste volgorde codeert, dit is belangrijk voor de betrouwbaarheidscontrole.

Persoon komt op meerdere momenten terug: Codeer de gegevens over de persoon naar aanleiding van zijn of haar belangrijkste optreden in het gehele programma. Een persoon kan ook meerdere programmafuncties hebben, codeer in dat geval de functie waarin de persoon zijn of haar belangrijkste optreden in het programma heeft. Codeer wel in de juiste volgorde, ook als het belangrijkste optreden pas later in het programma is.

- vi. Let op dat je alle personen codeert die aan bovenstaande criteria voldoen. Dit is belangrijk voor de betrouwbaarheidscontrole. Let vooral op dat je geen personen over het hoofd ziet bij korte fragmenten, bijvoorbeeld interviewers of correspondenten die kort – maar met minstens drie woorden – met een vraag aan bod komen. Kijk daarom het gehele programma, spoel geen gedeeltes door.
- vii. Personen uit het te coderen programma die tijdens het reclameblok aan bod komen moeten niet worden gecodeerd. Ook personen (meestal presentatoren) die tijdens een programma vertellen wat er in het volgende programma te zien zal zijn – en eveneens alle personen die in bijbehorende fragmenten te zien zijn – moeten niet worden gecodeerd. Dit soort items tellen als reclame of zelfpromotie.
- viii. Let op: baseer je oordeel alleen op basis van het te coderen programma, neem niet je kennis mee over andere afleveringen van het programma.

B0. PERSOONSCODE

Geef elk persoon een opeenvolgend nummer in volgorde van verschijnen.

B1. GESLACHT PERSOON

Maak een inschatting van het geslacht van de persoon op basis van uiterlijke kenmerken of gesproken of geschreven woord. Kies bij twijfel voor anders/onbekend.

4. Man
5. Vrouw
6. Anders / onbekend

B2. LEEFTIJD PERSOON

Maak een inschatting van de leeftijd van de persoon. Kies bij twijfel tussen twee categorieën voor de categorie met een hogere leeftijd. Het is niet nodig een leeftijd na te zoeken, het gaat om de inschatting van de codeur.

8. 19 jaar en jonger
9. 20-29 jaar
10. 30-39 jaar
11. 40-49 jaar
12. 50-59 jaar
13. 60-69 jaar
14. 70 jaar en ouder

B3. PROGRAMMAFUNCTIE

Wat is de functie van de persoon in het programma?

1 Hoofdpresentator

Heeft een leidende functie, introduceert anderen in het programma. Er kunnen één of meerdere hoofdpresentatoren in een programma voorkomen. Kies bij voorkeur één hoofdpresentator; deze persoon leidt het programma of leidt een discussie en introduceert de secundaire presentator(en) en/of andere personen in het programma. Een duo (of meer) presentatie kan voorkomen. Codeer in dat geval twee (of meer) hoofdpresentatoren. Doe dit alleen als de hoofdpresentatoren geheel gelijk aan elkaar staan qua rol en functie.

- Kies bij twijfel tussen hoofd- en secundaire presentator voor secundaire presentator.
- Een programma kan ook geen presentator hebben of de presentator kan alleen een voice-over zijn. In het laatste geval wordt de persoon niet gecodeerd.

2 Secundaire presentator

Heeft een ondersteunende of assisterende functie aan de hoofdpresentator. De secundaire presentator kan geïntroduceerd worden door de hoofdpresentator. Dit kan ook alleen een voice-over zijn. Voorbeelden zijn: presentatie-assistent, 2^e presentator, sidekick, commentator, jurylid, presentator van het weer, tv-kok, etc.

- Kies bij twijfel tussen hoofd- en secundaire presentator voor secundaire presentator.
- Bij nieuws- en actualiteitenprogramma's:

Indien je twijfelt tussen presentator of nieuwsbron, kies dan voor nieuwsbron. Een nieuwsbron heeft in tegenstelling tot presentator een duidelijke belangrijkste expertise of bijdrage. Zowel presentator als nieuwsbron kunnen het over meerdere onderwerpen hebben, maar een presentator heeft duidelijk geen belangrijkste bijdrage of expertise. Zowel presentator als nieuwsbron kunnen anderen vragen stellen, maar een presentator doet dit duidelijk als 'interviewer'. Een presentator kan geïntroduceerd of aangekondigd worden als 'vaste gast'. Een aantal voorbeelden: een tafelgast in een talkshow is een secundaire presentator en geen nieuwsbron, want diegene heeft geen belangrijkste expertise of bijdrage. Een gast in een actualiteitenprogramma die een bijdrage levert over verschillende items en ook andere personen interviewt is een presentator en geen nieuwsbron. Maar: een gast in een actualiteitenprogramma die is uitgenodigd om een bijdrage te leveren over een bepaald onderwerp, maar ook meepraat over andere items, is meestal een nieuwsbron en geen secundaire presentator.

- Bij non-fictie en amusement:

Indien je twijfelt tussen presentator of onderwerp van portret, kies dan voor onderwerp voor portret. Een onderwerp van portret wordt in tegenstelling tot een presentator geportretteerd of vertelt over zijn of haar persoonlijke ervaring. Dit kan ook een professionele ervaring zijn. Een voorbeeld: Een stylist in een woonprogramma die de kijker zijn/haar werk laat zien en instructies geeft aan andere personen in het programma en/of anderen in het programma interviewt is een presentator en geen onderwerp van portret. Maar als hij/zij alleen vertelt over zijn/haar werk en keuzes als stylist, dan is hij/zij onderwerp van portret.

3 Correspondent of verslaggever

Komt vrijwel altijd voor in nieuws-, sport en actualiteitenprogramma's en behandelt nieuwsonderwerpen op een andere locatie dan de presentator. Een correspondent of verslaggever kan de functie hebben van (secundaire) presentator op locatie, maar behandelt in tegenstelling tot een presentator slechts één onderwerp. Als de presentator op locatie niet wordt geïntroduceerd als correspondent of verslaggever of bij twijfel tussen correspondent of secundaire presentator, kies voor secundaire presentator. Een correspondent of verslaggever kan de functie hebben van nieuwsbron op locatie, maar is in tegenstelling tot nieuwsbron in dienst van de producent of omroep van het programma en neemt de kijker mee in zijn of haar bijdrage of interviewt anderen in het programma.

4 Nieuwsbron

Levert een actuele nieuwswaardige bijdrage vanuit een bepaalde deskundigheid, specialisme, mening of ervaring. Een nieuwsbron komt alleen voor in programma's met het genre nieuws, actualiteiten en actuele sportinformatie. Zoals bijvoorbeeld een interviewsubject in een talkshow, een politicus in een nieuwsprogramma en een directeur van een bedrijf in een actualiteitenprogramma. In programma's met de overige genres komt de functie nieuwsbron niet voor.

- Een nieuwsbron is in tegenstelling tot presentator of correspondent/verslaggever niet in dienst van de producent of omroep van het programma. (Tenzij in een uitzonderlijk geval de omroep of de producent het onderwerp van het nieuws zelf is.) Kies bij twijfel tussen presentator en nieuwsbron voor nieuwsbron, zie ook de informatie bij presentator hierboven.
- In nieuws- en actualiteitenprogramma's kunnen ook experts, onderzoekers of wetenschappers geïnterviewd worden. Als de persoon een onafhankelijke bijdrage levert, waarbij de persoon niet spreekt namens een bedrijf, organisatie of politieke partij, dan heeft de persoon de functie van onafhankelijk expert. Bij twijfel tussen onafhankelijk expert of nieuwsbron, kies voor nieuwsbron.
- De bijdrage van een nieuwsbron kan ook een persoonlijke mening of ervaring zijn. Codeer de persoon als nieuwsbron als er een actuele aanleiding is. In nieuwsprogramma's en journaals komen om die reden personen als onderwerp van portret weinig voor. Bij twijfel, kies onderwerp van portret.

Voorbeelden:

- Burgers die naar een mening worden gevraagd over een actuele kwestie, zijn nieuwsbronnen. Dit heet ook wel 'vox populi' of 'vox pop'; deze personen kunnen de "stem van het volk" vertegenwoordigen. Vaak worden ze op straat geïnterviewd. Personen die vertellen over hun mening zonder actuele aanleiding, zijn geen nieuwsbron, maar onderwerp van portret.
- Slachtoffers, getuigen of gedupeerden die vertellen over hun ervaring of waarneming naar aanleiding van een actuele kwestie of binnen een actuele context, zijn nieuwsbron. Indien zij vertellen over een ervaring of waarneming zonder actuele aanleiding, zijn zij onderwerp van portret.
- Een ervaringsdeskundige die vertelt over een vroegere verslaving in een item over actuele mistanden in de verslavingszorg is een nieuwsbron. Iemand die in een programma vertelt over een vroegere verslaving zonder actuele aanleiding is geen nieuwsbron en wordt gecodeerd als onderwerp van portret.
- Een artiest of sporter die informatie geeft over recente resultaten van zijn of haar specialisme (een nieuwe film, een nieuw album, een wedstrijd, etc.) is een nieuwsbron. Een artiest of sporter die gevolgd wordt in zijn of haar activiteiten of die vertelt over zijn of haar specialisme zonder actuele aanleiding, of een mening geeft zonder actuele aanleiding, of alleen optredend (zingend, acterend, etc.) in beeld komt, is geen nieuwsbron, maar onderwerp van portret.

5 Onafhankelijk expert

Een onafhankelijk expert kan zowel in nieuws- en actualiteitenprogramma's voorkomen, als in overige non-fictie programma's (realityprogramma's, consumentenprogramma's of informatieve magazines). Een onafhankelijk expert is niet in dienst van de omroep of producent van het te coderen programma. Een onafhankelijk expert is vrijwel altijd een wetenschapper of onderzoeker van een universiteit of onderzoeksorganisatie en is gevraagd een onafhankelijke bijdrage te leveren, met of zonder actuele aanleiding, over een onderwerp waarin hij of zij wetenschapper of onderzoeker is. Uit de context van het programma of aan de manier waarop de persoon wordt geïntroduceerd moet duidelijk blijken dat de persoon een onafhankelijk expert is. Een onderzoeker, wetenschapper, expert, kenner, deskundige, onderzoeker, of bijvoorbeeld een 'trendwatcher', 'psycholoog' of 'dermatoloog' is niet per definitie een onafhankelijk expert, dit is afhankelijk van de context en functie van de persoon in het programma. Bij enige twijfel over of een persoon wel of geen onafhankelijk expert is, kies niet voor onafhankelijk expert. Een aantal voorbeelden:

- Een econoom die vertelt wat het effect is geweest van reorganisaties op vliegtuigmaatschappijen in het verleden is een onafhankelijk expert. Een directeur van een vliegtuigmaatschappij die vertelt over een reorganisatie in zijn of haar bedrijf in een nieuwsprogramma is een nieuwsbron (met professionele deskundigheid).
- Een klimaatwetenschapper die vertelt over de maatregelen die volgens onderzoek in Nederland getroffen zouden moeten worden is onafhankelijk expert. Een politicus die vertelt over de huidige politieke agenda op het gebied van klimaat in een actualiteitenprogramma is een nieuwsbron (met professionele deskundigheid).
- Een verkeerspsycholoog die jarenlang onderzoek heeft gedaan naar het gedrag van automobilisten als oorzaak voor filevorming is een onafhankelijk expert. Een verkeerseexpert die aangeeft waar de meeste files staan in Nederland in een informatief programma (genre: overige non-fictie) is een onderwerp van portret. De verkeerseexpert is geen onderzoeker of wetenschapper en wordt gevolgd in zijn of haar activiteiten.

6 Onderwerp van portret

Persoon die geen actueel nieuws of informatie brengt, maar gevolgd wordt in zijn/haar activiteiten of vertelt over zijn/haar persoonlijke beleving of een mededeling doet, zonder actuele aanleiding. Dit kan een burger of een bekend persoon zijn. Onderwerpen van portret komen vaker voor in realityprogramma's, consumentenprogramma's en informatieve magazines. Dit kunnen ook personen zijn die een beroep uitoefenen en een informatieve bijdrage of advies leveren, maar zonder actuele aanleiding zijn ook zij onderwerp van portret óf – indien ze geïntroduceerd worden als onderzoeker of wetenschapper – onafhankelijk expert. Kies bij twijfel tussen nieuwsbron, onafhankelijk expert en onderwerp van portret voor onderwerp van portret.

- Personen die niet iets nieuwswaardigs vertellen, niet iets over zichzelf vertellen en alleen een mededeling doen zijn meestal onderwerp van portret. Zoals iemand die een ander feliciteert, iemand die een ander iets mededeelt of vraagt, etc.
- Bij reconstructies (bijvoorbeeld in misdaadprogramma's) zijn de personen onderwerp van portret
- Typetjes in satirische programma's zijn onderwerp van portret

7 Spel)kandidaat of panellid in quiz, spel- of talentshow

Zowel burgers, bekende personen of artiesten/sporters kunnen kandidaten zijn in spel-, quiz- of talentshows

8 Persoon in een geciteerd fragment

Een geciteerd fragment is een beeld uit een andere bron dan het te coderen programma (bijvoorbeeld een ander televisieprogramma of online content) dat naar inschatting van de codeur al eerder vertoond is (op televisie of online).

- Dit betreft meestal fragmenten in talkshows en actualiteitenprogramma's. Dit betreft meestal niet fragmenten in journaals of nieuwsuitzendingen. Fragmenten in nieuwsuitzendingen of journaals bevatten meestal nieuwsbronnen. Bijvoorbeeld, in een fragment van een politicus in een persconferentie in een journaal of nieuwsuitzending zal de persoon meestal een nieuwsbron zijn, en niet een persoon in een geciteerd fragment.
- Beelden van regionale omroepen in nieuwsprogramma's zijn meestal geen geciteerde fragmenten. Als deze fragmenten voldoende nieuwswaarde hebben, codeer de personen in deze fragmenten dan als nieuwsbron en niet persoon in een geciteerd fragment.
- Dit kunnen zeer korte fragmenten zijn. Dit kunnen ook fragmenten zijn uit buitenlandse televisieprogramma's.
- De persoon in een geciteerd fragment in een talkshow of actualiteitenprogramma kan ook een presentator of een correspondent/verslaggever zijn; codeer in dat geval diegene als persoon in een geciteerd fragment, niet als presentator of correspondent/verslaggever.
- In een nieuwsitem over een overleden persoon, is de overleden persoon in fragmenten van zijn leven, een persoon in een geciteerd fragment.
- Ook personen in filmfragmenten (ook als dit fictie is) zijn personen in een geciteerd fragment.
- Bij twijfel, kies dan persoon in een geciteerd fragment.

Stop met coderen indien je bij PROGRAMMAFUNCTIE hebt gekozen voor PRESENTATOR, CORRESPONDENT, ONDERWERP VAN PORTRET, KANDIDAAT of PERSOON IN EEN GECITEERD FRAGMENT.

Indien je bij PROGRAMMAFUNCTIE hebt gekozen voor NIEUWSBRON, ga door met coderen van DESKUNDIGHEID. Indien je bij PROGRAMMAFUNCTIE hebt gekozen voor ONAFHANKELIJK EXPERT, ga door met coderen van ONDERWERP.

B4. DESKUNDIGHEID (alleen bij NIEUWSBRON)

Wat is de status van de nieuwsbron qua deskundigheid? Waarom of in welke rol wordt de nieuwsbron in het kader van het programma of onderwerp benaderd? Indien een nieuwsbron over meerdere onderwerpen spreekt op verschillende momenten in het programma, codeer de deskundigheid bij het onderwerp waar de nieuwsbron met de grootste deskundigheid over spreekt. Kies bij twijfel voor de lagere categorie.

- 1. Geen deskundigheid** (bijvoorbeeld: een man of vrouw “van de straat” of een bekende persoon zonder deskundigheid over het onderwerp). Een man of vrouw “van de straat” wordt ook wel vox pop (vox populi) genoemd. Dit zijn burgers die naar een mening worden gevraagd over een actuele kwestie. Deze personen kunnen de “stem van het volk” vertegenwoordigen. Vaak worden ze op straat geïnterviewd. Bekende of prominente Nederlanders kunnen gevraagd worden naar hun mening over een actuele kwestie in bijvoorbeeld een talkshow, waar hij of zij geen enkele expertise, deskundigheid of specialisme in heeft. Let op: stop met coderen
- 2. Passieve deskundigheid** (persoon is iets overkomen en is bijvoorbeeld een slachtoffer, een getuige of een gedupeerde). Een persoon met passieve deskundigheid heeft de kennis over het onderwerp niet actief opgezocht, maar is iets overkomen, heeft iets waargenomen of heeft iets ervaren. De persoon is bijvoorbeeld een slachtoffer van een onlangs gepleegde overval, een gedupeerde van recent gewijzigd overheidsbeleid, een getuige van een autobrand, etc. Personen die niet direct betrokken zijn bij de gebeurtenis waarover hun mening wordt gevraagd zijn geen directe slachtoffer of getuige en hebben geen deskundigheid. Let op: stop met coderen
- 3. Actieve deskundigheid** (persoon heeft deskundigheid verkregen door een hobby of interesse). Een persoon met actieve deskundigheid heeft de kennis over het onderwerp actief opgezocht, door zich in het onderwerp te verdiepen vanuit een hobby of interesse. De deskundigheid heeft echter geen professionele achtergrond en hij/zij voorziet (vermoedelijk) niet zijn of haar levensonderhoud ermee. De persoon is bijvoorbeeld een walvisspotter, een verzamelaar of een lokale voetbaltrainer. Ook activisten, protesteerdere en demonstranten hebben meestal een actieve deskundigheid, omdat ze kennis hebben opgezocht over een specifiek onderwerp waar ze voor of tegen demonstreren. Codeer ook actieve deskundigheid bij een ervaringsdeskundige. Een ervaringsdeskundige is meestal werkzaam voor zorg- en welzijnsorganisaties. Codeer alleen actieve deskundigheid als de persoon in het programma ‘ervaringsdeskundige’ wordt genoemd. Een ervaringsdeskundige is bijvoorbeeld iemand die zich inzet tegen mistanden in de verslavingszorg vanuit de ervaring met een vroegere verslaving. Let op: ga door met coderen van ONDERWERP.
- 4. Professionele deskundigheid** (persoon is een deskundige, een specialist of een woordvoerder van “deskundige” groep). Een professionele deskundige vertegenwoordigt een mening, deskundigheid, kennis of specialisme of geeft informatie vanuit een opleiding of beroep waar hij of zij (vermoedelijk) zijn levensonderhoud mee voorziet. Zoals een rechter, een politicus, een bouwinspecteur, een directeur, een pr-manager, een vertegenwoordiger van een professionele belangenorganisatie, een spokesperson, een technicus, een agrariër, een sporter, een artiest, etc. Een persoon die een beroep uitoefent, maar gevraagd is een bijdrage te leveren aan het programma omdat hij of zij een slachtoffer, getuige of gedupeerde is (zoals een ondergedoken parlementariër, een directeur van een bedrijf dat failliet is gegaan of een bespugde buschauffeur), moet gecodeerd worden als een persoon met passieve deskundigheid en niet met professionele deskundigheid. Let op: ga door met coderen van ONDERWERP

B5. ONDERWERP (alleen bij ACTIEVE en PROFESSIONELE DESKUNDIGHEID en ONAFHANKELIJK EXPERT)

Over welk onderwerp spreekt de persoon met de grootste deskundigheid in het programma? Kies één onderwerp. Indien een persoon over meerdere onderwerpen spreekt op verschillende momenten in het programma, kies het onderwerp waarin hij of zij de grootste deskundigheid in heeft, of wat de reden is voor de aanwezigheid van de persoon in het programma. Kies het onderwerp waarover gesproken wordt en waar de persoon de meeste deskundigheid in heeft. Een expert spreekt doorgaans alleen over één onderwerp. Bij elk onderwerp worden enkele voorbeelden gegeven. Deze voorbeelden zijn niet beperkend, het besproken onderwerp hoeft niet met alle getoonde voorbeelden te maken te hebben, maar geeft een indicatie van de reikwijdte van het onderwerp.

1. Economie (financiën, werkgelegenheid, bedrijfsleven, industrie, bouw, handel, arbeid, etc.)
2. Sociale zaken, gezondheid en welzijn (pensioenen, sociale voorzieningen, consumentenbeleid, gezondheidszorg, demografie, levensbeschouwing, voeding, opvoeding, psychologie, discriminatie, mensenrechten, integratie, emancipatie etc.)
3. Natuur, milieu en ruimtelijke ordening (landbouw, dierenwelzijn, energie, klimaat, infrastructuur, verkeer, mobiliteit, huisvesting, etc.)
4. Criminaliteit en veiligheid (rechtspraak, misdaadpreventie, juridische processen, openbare orde, etc. N.B. als het onderwerp een rechtszaak is die gaat over bijvoorbeeld milieuzaken, kies dan onderwerp 'natuur en milieu')
5. Defensie en nationale veiligheid (oorlog, terrorisme, gewelddadige conflicten, etc.)
6. Cultuur (kunst, muziek, films, taal, cultuurbeleid, cultureel erfgoed, etc.)
7. Wetenschap en techniek (geschiedenis, natuurkunde, technologie, ruimtevaart, etc.)
8. Media (media-informatie, rol van mediabedrijven en journalisten in de samenleving, media-ethiek, etc. N.B. als het onderwerp financiële of bedrijfsmatige aspecten van een mediabedrijf betreft, kies dan onderwerp 'economie')
9. Politiek (verkiezingen, politieke partijen, EU, openbaar bestuur, etc. N.B. kies het onderwerp waarover een politicus spreekt of waarin politiek wordt bedreven (dus bijvoorbeeld economie, of sociale zaken), kies politiek alleen als politiek het onderwerp is)
10. Gebeurtenissen (ongevallen, plotselinge gebeurtenissen, aanslagen, rampen, etc. N.B. niet als het volledig draait om het verband van de gebeurtenis met langlopende ontwikkelingen)
11. Human interest en lifestyle (beroemdheden, vieringen, bruiloften, grappige zaken, huis- en tuin, hobby, reizen, mode, etc.)
12. Sport (alle soorten sport, bijvoorbeeld ook schaken, stierenvechten, etc.)
13. Onderwijs (educatie van kleuterschool tot universitaire master-programma, onderwijsbeleid, organisatie van onderwijs, onderwijsfinanciën (mits de nadruk op onderwijs ligt), etc.)

B5.A. ONDERWERP: CORONAVIRUS (alleen bij ACTIEVE en PROFESSIONELE DESKUNDIGHEID en ONAFHANKELIJK EXPERT)

Heeft het onderwerp waarover de persoon met de grootste deskundigheid spreekt een relatie tot het coronavirus COVID-19 of de effecten van de pandemie? Indien een persoon over meerdere onderwerpen spreekt op verschillende momenten in het programma, kies het onderwerp waarin hij of zij de grootste deskundigheid in heeft, of wat de reden is voor de aanwezigheid van de persoon in het programma. Stel je vervolgens de vraag of dit onderwerp een relatie heeft tot het virus of de pandemie.

4. Ja, tot het virus en de pandemie zelf (eigenschappen van het virus, mutaties, besmettingscijfers, testen, vaccinatie, oversterfte, etc.). Bij twijfel tussen 1 en 2, kies 2.
5. Ja, tot de effecten van de pandemie (maatregelen, lockdown, avondklok, sluitingen van horeca en scholen, protesten tegen de maatregelen, thuiswerken, etc.). Het onderwerp moet direct gerelateerd zijn aan het virus of de pandemie en niet slechts op de achtergrond spelen, of zijdelings worden genoemd. Bij twijfel tussen 2 en 3, kies 3.

6. Nee, geen relatie tot het coronavirus of de pandemie. Het onderwerp is niet direct gerelateerd aan het virus of de pandemie, speelt slechts op de achtergrond of wordt zijdelings genoemd.

B6. AANWEZIGHEID (alleen bij ACTIEVE en PROFESSIONELE DESKUNDIGHEID en ONAFHANKELIJK EXPERT)

Hoeveel keren komt de persoon zichtbaar en verstaanbaar met minstens drie woorden achter elkaar in beeld (zoals bepaald in de persoonskenmerken)? Eén keer is een moment zonder onderbreking. Een onderbreking is een vraag, opmerking of beeld waardoor de persoon niet meer zichtbaar én verstaanbaar in beeld is en waarbij de nieuwswaardige of informatieve bijdrage van de persoon duidelijk onderbroken wordt. Zoals bijvoorbeeld een insert van het onderwerp waarover gesproken wordt. Of als een interviewer duidelijk zichtbaar en verstaanbaar (met meer dan drie woorden) een vraag stelt en de persoon niet meer in beeld is.

Een onderbreking is niet:

- een insert van een beeld terwijl de persoon doorpraat, of als een interviewer door de persoon heen praat
- een wisseling van camerastandpunt of een montagecut als de persoon nog steeds zichtbaar en verstaanbaar in beeld is, ook als de persoon slechts aan de zijkant zichtbaar is, of wanneer alleen een lichaamsdeel van de persoon zichtbaar is (bijvoorbeeld een hand), of wanneer diegene alleen van een grotere afstand zichtbaar is.
- een camerastandpunt waarbij de persoon nog wel verstaanbaar is, maar een andere persoon luisterend naar de persoon in beeld is.

Kies bij twijfel voor een lagere categorie. Neem ook herhalingen van exact dezelfde fragmenten in het programma (bijvoorbeeld in een samenvatting aan het begin of einde) mee in je beoordeling van de aanwezigheid van de persoon.

1. Eén keer
2. Twee keer
3. Drie keer
4. Vier keer
5. Vijf keer of vaker

B7. NAAM en OMSCHRIJVING PERSOON

Noteer een NAAM alleen bij de volgende personen:

- HOOFDPRESENTATOREN
- SECUNDAIRE PRESENTATOREN
- CORRESPONDENTEN/VERSLAGGEVERS
- NIEUWSBRONNEN met ACTIEVE en PROFESSIONELE DESKUNDIGHEID
- ONAFHANKELIJKE EXPERTS

Noteer – voor zover bekend – de naam als volgt: [achternaam] [komma] [voornaam] [eventuele voorvoegsels zoals 'van de']. Voorbeeld: Boer, Laura de. Indien geen naam bekend is, laat het invulveld leeg. Indien geen voornaam maar alleen voorletter(s) bekend, noteer alleen voorletter(s) en achternaam. Indien geen voornaam of voorletters bekend, noteer alleen achternaam. Indien geen achternaam bekend is, laat het invulveld leeg.

Bij alle overige programmafuncties is de naam optioneel of laat het invulveld leeg.

OMSCHRIJVING:

Noteer een FUNCTIEOMSCHRIJVING zoals door het programma gegeven bij de volgende personen:

- HOOFDPRESENTATOREN
- SECUNDAIRE PRESENTATOREN
- CORRESPONDENTEN/VERSLAGGEVERS
- NIEUWSBRONNEN met ACTIEVE en PROFESSIONELE DESKUNDIGHEID
- ONAFHANKELIJKE EXPERTS

Noteer bij deze personen de functieomschrijving zoals vermeld in het naambordje van de persoon. Indien afwezig, noteer hoe de persoon in het programma wordt aangekondigd of omschreven.

Indien de persoon niet aangekondigd of omschreven wordt, en bij alle overige personen, bedenk zelf een korte algemene omschrijving en noteer deze in het laatste omschrijvingen-invulveld. Bijvoorbeeld: vrouw op straat, scholier in de klas, winkeleigenaar, demonstrant op straat, vrouw in park. De omschrijving dient er onder andere voor de persoon gemakkelijk terug te vinden (voor jezelf en voor in de analyse).

Bijlage IV: Lijst programma's in de steekproef

zender	datum	titel	Genre
NPO 1	zaterdag 23 januari 2021	EenVandaag	Actualiteiten
NPO 1	zaterdag 23 januari 2021	Sportjournaal, Studio sport Eredivisie, Studio sport	Actuele sportinformatie
NPO 1	zaterdag 23 januari 2021	Journaal 18 uur, Journaal 20 uur	Nieuws en weerbericht
NPO 1	zaterdag 23 januari 2021	Kassa, Matthijs gaat door	Non-fictie en amusement
NPO 1	zaterdag 23 januari 2021	Wie is de mol	Spel & Quiz
NPO 2	zaterdag 23 januari 2021	Nieuwsuur	Actualiteiten
NPO 2	zaterdag 23 januari 2021	Metterdaad, Nederland zingt, Binnenstebuiten, Verandering, Blauw bloed, Verborgten verleden	Non-fictie en amusement
NPO 3	zaterdag 23 januari 2021	Moltalk	Non-fictie en amusement
RTL 4	zaterdag 23 januari 2021	RTL boulevard	Actualiteiten
RTL 4	zaterdag 23 januari 2021	Zes uur nieuws, Editie NL, Half acht nieuws en weer	Nieuws en weerbericht
RTL 4	zaterdag 23 januari 2021	Tv kantine	Non-fictie en amusement
RTL 4	zaterdag 23 januari 2021	Weet ik veel, Bankgiro miljonairs	Spel & Quiz
SBS 6	zaterdag 23 januari 2021	Hart van Nederland	Nieuws en weerbericht
SBS 6	zaterdag 23 januari 2021	Shownieuws	Actualiteiten
SBS 6	zaterdag 23 januari 2021	Lachen om home videos	Non-fictie en amusement
SBS 6	zaterdag 23 januari 2021	Marble Mania	Spel & Quiz
NPO 1	vrijdag 19 februari 2021	Tijd voor Max, EenVandaag, Vooravond, Op1	Actualiteiten
NPO 1	vrijdag 19 februari 2021	Sportjournaal, Studio sport Eredivisie op vrijdag	Actuele sportinformatie
NPO 1	vrijdag 19 februari 2021	Journaal 18 uur, Journaal 20 uur, Journaal laat	Nieuws en weerbericht
NPO 2	vrijdag 19 februari 2021	Nieuwsuur	Actualiteiten
NPO 2	vrijdag 19 februari 2021	Journaal 18 uur, Journaal regio	Nieuws en weerbericht
NPO 2	vrijdag 19 februari 2021	Noord zuid oost west, Binnenstebuiten, Meldpunt, Nu te zien, Strijd om het Binnenhof	Non-fictie en amusement
NPO 2	vrijdag 19 februari 2021	2 voor 12	Spel & Quiz
RTL 4	vrijdag 19 februari 2021	RTL boulevard	Actualiteiten
RTL 4	vrijdag 19 februari 2021	Zes uur nieuws, Editie NL, Half acht nieuws, Late nieuws en weer	Nieuws en weerbericht
RTL 4	vrijdag 19 februari 2021	Voice of Holland the Knockouts	Spel & Quiz
RTL 4	vrijdag 26 februari 2021	Jinek	Actualiteiten
RTL 5	vrijdag 19 februari 2021	Big Brother	Non-fictie en amusement

SBS 6	vrijdag 19 februari 2021	Hart van Nederland vroege editie en weer	Nieuws en weerbericht
SBS 6	vrijdag 26 februari 2021	Hart van Nederland	Nieuws en weerbericht
SBS 6	vrijdag 26 februari 2021	Shownieuws	Actualiteiten
SBS 6	vrijdag 19 februari 2021	Lang leve de liefde, Mr Frank Visser: wordt u al geholpen, Alleskunner	Non-fictie en amusement
SBS 6	vrijdag 19 februari 2021	Lingo, 50/50, IJsmesters een koud kunstje	Spel & Quiz
Veronica	vrijdag 19 februari 2021	Veronica Inside	Actuele sportinformatie
NPO 1	maandag 1 maart 2021	Tijd voor Max, EenVandaag, Vooravond, Op1	Actualiteiten
NPO 1	maandag 1 maart 2021	Sportjournaal	Actuele sportinformatie
NPO 1	maandag 1 maart 2021	Journal 18 uur, Journal 20 uur	Nieuws en weerbericht
NPO 1	maandag 1 maart 2021	Radar, We gaan het maken	Non-fictie en amusement
NPO 2	maandag 1 maart 2021	Nieuwsuur	Actualiteiten
NPO 2	maandag 1 maart 2021	Journal 18 uur, Journal regio	Nieuws en weerbericht
NPO 2	maandag 1 maart 2021	Noord zuid oost west, Binnenstebuiten, Typisch Den Dolder, Zaad van Karbaat, Pointer, Kruispunt, Adieu God	Non-fictie en amusement
NPO 2	maandag 1 maart 2021	Per seconde wijzer	Spel & Quiz
RTL 4	maandag 1 maart 2021	RTL boulevard, Jinek	Actualiteiten
RTL 4	maandag 1 maart 2021	Zes uur nieuws, Editie NL, Half acht nieuws en weer	Nieuws en weerbericht
RTL 4	maandag 1 maart 2021	Uitstel van executie	Non-fictie en amusement
RTL 5	maandag 1 maart 2021	Big Brother	Non-fictie en amusement
SBS 6	maandag 1 maart 2021	Hart van Nederland (beide edities) en weer	Nieuws en weerbericht
SBS 6	maandag 1 maart 2021	Shownieuws	Actualiteiten
SBS 6	maandag 1 maart 2021	Lang leve de liefde, Mr Frank Visser: wordt u al geholpen, Chateau Meiland, Lang leve de liefde XL	Non-fictie en amusement
SBS 6	maandag 1 maart 2021	Lingo, 50/50	Spel & Quiz
Veronica	maandag 1 maart 2021	Veronica Inside	Actuele sportinformatie
NPO 1	zondag 11 april 2021	WNL op zondag, Herdenking bevrijding Kamp Westerbork, Buitenhof	Actualiteiten
NPO 1	zondag 11 april 2021	Studio sport, Studio sport Eredivisie, Studio voetbal	Actuele sportinformatie
NPO 1	zondag 11 april 2021	Journal 18 uur, Journal 20 uur	Nieuws en weerbericht
NPO 1	zondag 11 april 2021	Boer zoekt vrouw: 90 spruiten special, Scheefgroei in de polder, 40 jaar tv show	Non-fictie en amusement
NPO 2	zondag 11 april 2021	Herdenking bevrijding Kamp Westerbork, Nieuwsuur	Actualiteiten
NPO 2	zondag 11 april 2021	Dans met mij, Podium Witteman, Joodse Raad, Waterman, Medialogica	Non-fictie en amusement
RTL 4	zondag 11 april 2021	RTL Boulevard, Humberto (+ herhaling)	Actualiteiten
RTL 4	zondag 11 april 2021	Zes uur nieuws, Editie NL, Half acht nieuws, Late Nieuws en weer	Nieuws en weerbericht

RTL 4	zondag 11 april 2021	Vriendenloterij de winnaars, Postcode loterij één tegen 50	Spel & Quiz
SBS 6	zondag 11 april 2021	Hart van Nederland	Nieuws en weerbericht
SBS 6	zondag 11 april 2021	Shownieuws	Actualiteiten
SBS 6	zondag 11 april 2021	VTwonen	Non-fictie en amusement
SBS 6	zondag 11 april 2021	Deze quiz is voor jou, Wie van de drie	Spel & Quiz
NPO 1	donderdag 22 april 2021	Tijd voor Max, EenVandaag, Vooravond, Op1	Actualiteiten
NPO 1	donderdag 22 april 2021	Sportjournaal, Studio sport Eredivisie	Actuele sportinformatie
NPO 1	donderdag 22 april 2021	Journal 18 uur, Journal 20 uur	Nieuws en weerbericht
NPO 1	donderdag 22 april 2021	Onze boerderij in Europa, Dinos bezorgservice	Non-fictie en amusement
NPO 2	donderdag 22 april 2021	Nieuwsuur	Actualiteiten
NPO 2	donderdag 22 april 2021	Journal 18 uur, Journal Regio	Nieuws en weerbericht
NPO 2	donderdag 22 april 2021	Noord zuid oost west, Binnenstebuiten, Typisch Leiden, Zembla, Dannys wereld, Stand van Nederland generatie next, Man en kunst	Non-fictie en amusement
NPO 2	donderdag 22 april 2021	Per seconde wijzer	Spel & Quiz
NPO 3	donderdag 22 april 2021	Keuringsdienst van waarde, Pak de macht	Non-fictie en amusement
RTL 4	donderdag 22 april 2021	RTL boulevard, Beau	Actualiteiten
RTL 4	donderdag 22 april 2021	Zes uur nieuws, Editie NL, Half acht nieuws, Late Nieuws en weer	Nieuws en weerbericht
RTL 4	donderdag 22 april 2021	I can see your voice	Spel & Quiz
SBS 6	donderdag 22 april 2021	Hart van Nederland (beide edities) en weer	Nieuws en weerbericht
SBS 6	donderdag 22 april 2021	Shownieuws (beide edities)	Actualiteiten
SBS 6	donderdag 22 april 2021	Lang leve de liefde, Wordt u al geholpen, Chateau Meiland	Non-fictie en amusement
SBS 6	donderdag 22 april 2021	50/50, 10 voor taal	Spel & Quiz
NPO1	dinsdag 25 mei 2021	Tijd voor Max, EenVandaag, Vooravond, Op1	Actualiteiten
NPO1	dinsdag 25 mei 2021	Sportjournaal	Actuele sportinformatie
NPO1	dinsdag 25 mei 2021	Journal 18 uur, Journal 20 uur, Journal laat	Nieuws en weerbericht
NPO1	dinsdag 25 mei 2021	Doe alsof je thuis bent, Opsporing verzocht, Opgelicht	Non-fictie en amusement
NPO2	dinsdag 25 mei 2021	Nieuwsuur	Actualiteiten
NPO2	dinsdag 25 mei 2021	Journal 18 uur, Journal regio	Nieuws en weerbericht
NPO2	dinsdag 25 mei 2021	Noord zuid oost west, Binnenstebuiten, College Tour, 2Doc kort, Black Lives Matter Een jaar later	Non-fictie en amusement
NPO3	dinsdag 25 mei 2021	Vier handen op een buik	Non-fictie en amusement
RTL4	dinsdag 25 mei 2021	RTL boulevard, Beau	Actualiteiten
RTL4	dinsdag 25 mei 2021	Zes uur nieuws, Editie NL, Half acht nieuws, Late Nieuws en weer	Nieuws en weerbericht

RTL4	dinsdag 25 mei 2021	Snackmasters, Druiventros Dr Op Of Dr Onder, Kees van der Spek oplichters aangepakt	Non-fictie en amusement
SBS6	dinsdag 25 mei 2021	Hart van Nederland (beide edities) en weer	Nieuws en weerbericht
SBS6	dinsdag 25 mei 2021	Shownieuws (beide edities)	Actualiteiten
SBS6	dinsdag 25 mei 2021	Lang leve de liefde, Wordt u al geholpen, Gestakt,	Non-fictie en amusement
SBS6	dinsdag 25 mei 2021	BN-ers in het ziekenhuis	Spel & Quiz
NPO 1	woensdag 9 juni 2021	50/50	Actualiteiten
NPO 1	woensdag 9 juni 2021	Tijd voor Max, EenVandaag, Op1	Actuele sportinformatie
NPO 1	woensdag 9 juni 2021	Sportjournaal	Nieuws en weerbericht
NPO 1	woensdag 9 juni 2021	Journaal 18 uur, Journaal 20 uur, Journaal Laat	Non-fictie en amusement
NPO 2	woensdag 9 juni 2021	Gert en Hermien story	Actualiteiten
NPO 2	woensdag 9 juni 2021	Nieuwsuur	Nieuws en weerbericht
NPO 2	woensdag 9 juni 2021	Journaal 18 uur, Journaal regio	Non-fictie en amusement
RTL 4	woensdag 9 juni 2021	Noord zuid oost west, Binnenstebuiten, Molukkers in Nederland 70 jaar op weg naar huis, Close-up	Actualiteiten
RTL 4	woensdag 9 juni 2021	RTL boulevard, Humberto	Nieuws en weerbericht
RTL 4	woensdag 9 juni 2021	Zes uur nieuws, Editie NL, Half acht nieuws en weer	Non-fictie en amusement
SBS 6	woensdag 9 juni 2021	Bauers bestemming onbekend, Iedereen had het erover	Nieuws en weerbericht
SBS 6	woensdag 9 juni 2021	Hart van Nederland (beide edities) en weer	Actualiteiten
SBS 6	woensdag 9 juni 2021	Shownieuws (beide edities)	Non-fictie en amusement
SBS 6	woensdag 9 juni 2021	Lang leve de liefde, Wordt u al geholpen, Kinderen kopen een huis, Steenrijk straatarm	Spel & Quiz
SBS 6	woensdag 9 juni 2021	50/50	Spel & Quiz

Bijlage V: Bronnen en literatuur

Buikema, R., Olivieri, D., Ende, D. van den & Laan, F. van der (2019). Presentatie onderzoeksrapport van de Gender and Diversity Hub voor de NTR. Diversiteit op televisie: "Er valt veel winst te behalen". Geraadpleegd op 12 augustus 2021, van <https://www.uu.nl/achtergrond/diversiteit-op-televisie-er-valt-veel-winst-te-behalen>

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) & Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) (2020). Emancipatiemonitor 2020. Geraadpleegd op 1 juli 2021, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2020/50/emancipatiemonitor-2020>

Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] (2021). Bevolking; geslacht, leeftijd en burgerlijke staat, 1 januari 2021. Geraadpleegd op 6 september 2021, van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/7461bev/table?ts=1566809843516>

Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] (2021). Werkzame beroepsbevolking; beroep (2021, 2e kwartaal). Geraadpleegd op 6 september 2021, van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/82808NED/table?ts=1565620349264>

Commissariaat voor de Media (2019). Representatie van mannen en vrouwen in Nederlandse non-fictieprogramma's. Geraadpleegd op 3 december 2019, van https://www.mediamonitor.nl/wp-content/uploads/CVDM_Rapport_onderzoek_representatie_van_mannen_en_vrouwen_op_televisie_2019.pdf

Commissariaat voor de Media (2021). Digital News Report Nederland 2021. Geraadpleegd op 23 juni 2021, van <https://www.mediamonitor.nl/wp-content/uploads/Digital-News-Report-Nederland-2021.pdf>

Conseil Supérieur De L'Audiovisuel [CSA België] (2020). Analyse de l'égalité de genre dans les métiers de l'audiovisuel et les ressources humaines des éditeurs de services de médias audiovisuels. Geraadpleegd op 16 juni 2021, van https://www.csa.be/egalitediversite/wp-content/uploads/sites/2/2020/11/Egalite-dans-les-metiers-de-laudiovisuel_Rapport-FINAL.pdf

Conseil Supérieur De L'Audiovisuel [CSA Frankrijk] (2020). Baromètre de la diversité de la société française. Geraadpleegd op 16 juni 2021, van <https://www.csa.fr/Informer/Collections-du-CSA/Observatoire-de-la-diversite/Barometre-de-la-diversite-de-la-societe-francaise-resultats-de-la-vague-2019>

Council of Europe (2020). Gender Equality and Media. Analytical Report – 2019 data. Geraadpleegd op 16 juni 2021, van <https://rm.coe.int/prems-064620-gbr-2573-gender-equality-in-media/16809f0342>

Djerf-Pierre, M. & Edström, M. (red.) (2020). Comparing Gender and Media Equality Across the Globe. A Cross-National Study of the Qualities, Causes, and Consequences of Gender Equality in and through the News Media. Göteborg: Nordicom.

Doukhan, D., Poels, G., Rezgui, Z. & Carrive, J. (2018). Describing Gender Equality in French Audiovisual Streams with a Deep Learning Approach. VIEW Journal of European Television History and Culture, 7(14), pp.103–122. Geraadpleegd op 13 september 2021, van <http://doi.org/10.18146/2213-0969.2018.jethc156>

European Broadcasting Union [EBU] (2021). Gender Equality and Public Service Media. Geraadpleegd op 29 juni 2021, van https://www.ebu.ch/publications/research/members_only/report/gender-equality-psm

Elsevier (2020). The Researcher Journey Through a Gender Lens. An examination of research participation, career progression and perceptions across the globe. Geraadpleegd op 12 augustus 2021 van <https://www.rathenau.nl/nl/wetenschap-cijfers/wetenschappers/vrouwen-de-wetenschap/het-aandeel-vrouwelijke-auteurs-van-wetenschappelijke-publicaties>

European Platform of Regulatory Authorities [EPRA] (2020). Covid-19 and Gender Equality: Analysis of the CSA (FR) and the CAC (ES). Geraadpleegd op 5 augustus 2021, van https://www.epra.org/news_items/covid-19-and-gender-equality-analysis-of-the-csa-fr-and-the-cac-es

European Regulators Group for Audiovisual Media Services [ERGA] (2020). Study on Industry-led Good Practices related to Gender Diversity in the European Audiovisual Sector. Report with recommendations. Geraadpleegd op 16 juni 2021, van https://erga-online.eu/wp-content/uploads/2020/01/ERGA_2019_SG4_Report.pdf

European Audiovisual Observatory (2021). Female audiovisual professionals in European TV fiction production. Geraadpleegd op 7 september 2021, van <https://rm.coe.int/female-audiovisual-professionals-july-2021/1680a38bd0>

Götz, M. & Eckhardt Rodriguez, A. (2019). "I want you to ruin my life" Geschlechterdarstellung in Musikvideos. Geraadpleegd op 1 juli 2021, van https://malisastiftung.org/wp-content/uploads/Musikvideo_Studie.pdf

Global Media Monitoring Project (GMMP) (2021). Who Makes the News? 6th Global Media Monitoring Project. Geraadpleegd op 6 september 2021, van https://whomakesthenews.org/wp-content/uploads/2021/07/GMMP2020.ENG_FINAL20210713.pdf

Kantar (2020). Representatie en stereotypering in Nederlandse TVreclame. Geraadpleegd op 12 augustus 2021, via <https://www.kantar.com/nl/inspiratie/adverteren-en-media/stereotypering-in-nederlandse-tv-reclames>

Kassova, L., (2020). The Missing Perspectives of Women in COVID-19 News. A special report on women's under-representation in news media. Geraadpleegd op 5 augustus 2021, van <https://www.iwmf.org/wp-content/uploads/2020/09/2020.09.23-The-Missing-Perspectives-of-Women-in-COVID-19-News.pdf>

MaLisa Stiftung (2019). Weibliche Selbstinszenierung in den neuen Medien. Ergebnisse einer Studienreihe präsentiert von der MaLisa Stiftung. Geraadpleegd op 1 juli 2021, van <https://malisastiftung.org/wp-content/uploads/Selbstinszenierung-in-den-neuen-Medien.pdf>

Prommer, E., Julia Stüwe, J. & Wegner, J. (2020). Geschlechterdarstellungen und Diversität in Streaming- und SVOD-Angeboten Gesamtauswertung. Geraadpleegd op 1 juli 2021, van https://malisastiftung.org/wp-content/uploads/Studie_Geschlechterdarstellungen-und-Diversitaet-in-Streaming-und-SVOD-Angeboten-final.pdf

MaLisa Stiftung (2020). Wer wird gefragt? Geschlechterverteilung in der Corona-Berichterstattung. Geraadpleegd op 1 juli 2021, van https://malisastiftung.org/wp-content/uploads/Studie_MaLisa_Geschlechterverteilung_in_der_Corona_Berichterstattung.pdf

Nielsen (2020). Being seen on Screen: Diverse Representation & Inclusion on TV. Geraadpleegd op 5 augustus 2021, van <https://www.nielsen.com/us/en/insights/report/2020/being-seen-on-screen-diverse-representation-and-inclusion-on-tv/>

Ofcom (2020). Diversity and equal opportunities in television and radio 2019/20. Report on the UK-based broadcasting industry. Geraadpleegd op 16 juni 2021, van https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0022/207229/2019-20-report-diversity-equal-opportunities-tv-and-radio.pdf

Pennekamp, S. (2011). Monitor Representatie 2010. Geraadpleegd op 7 maart 2018, van <http://youcantbewhatyoucantsee.com/wp-content/uploads/2013/07/NPO-Monitor-Representatie-2010.pdf>

RAI, Osservatorio di Pavia (2020). Monitoraggio della Figura Femminile 2019. Geraadpleegd op 13 september 2021, van <https://www.osservatorio.it/en/monitoraggio-sulla-rappresentazione-della-figura-femminile-nella-programmazione-rai-anno-2019/>

Robertson, C.T, Selva, M., & Kleis Nielsen, R. (2021). Women and Leadership in the News Media 2021: Evidence from 12 Markets. Geraadpleegd op 1 juli 2021, van <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2021-03/Robertson%20et%20al%20Women%20and%20Leadership%20FINAL.pdf>

Sanders, W., Ayar, H., Brooks, E., Wigham, M. & Kouwel, A. (2021). 'Who's speaking?'- Politicians and parties in the media during the Dutch election campaign 2021. Geraadpleegd op 12 augustus 2021, van <https://mediasuitedatastories.clariah.nl/elections-2021-first-results/>

Segijn, C., Bartolomé, G., Pennekamp, S., & Timmers, M. (2014). De afbeelding van statusverschillen in sekse en etniciteit in Nederlandse non-fictieprogramma's. Tijdschrift voor Communicatiewetenschap 2014 (42), 305-320.

Takken, W. (2021). Aan de talkshowtafels schoven het afgelopen coronajaar vooral journalisten aan. NRC. Geraadpleegd op 8 september 2021, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2021/03/09/aan-de-talkshowtafels-schoven-het-afgelopen-coronajaar-vooral-journalisten-aan>

The Global Institute for Woman's Leadership (2020). Woman's representation and voice in media coverage of the coronavirus crisis. Geraadpleegd op 5 augustus 2021, van <https://www.kcl.ac.uk/giwl/assets/covid-media-analysis.pdf>

De Swert, K., Kuypers, I. & Walgrave, S. (2020). Monitor Diversiteit 2020. Een kwantitatieve studie naar de zichtbaarheid van diversiteit op het scherm in Vlaanderen. Geraadpleegd op 1 juli 2021, van https://www.vrt.be/content/dam/vrtbe/over-de-vrt/prestaties/Diversiteitsmonitor2020_samenvatting.pdf

Women INC., Free Press Unlimited (2021). Wie maakt het nieuws? Global Media Monitoring Project 2020. Nationaal verslag Nederland. Geraadpleegd op 8 september 2021, van <https://www.freepressunlimited.org/sites/default/files/documents/GMMP%20Nationaal%20Rapport%202020.pdf>

Wurff, R. van der & Lauf, E. (2005). Print and online newspapers in Europe. A comparative analyses in 16 countries. (pp. 309). Amsterdam: Het Spinhuis.

COMMISSARIAAT VOOR DE MEDIA

Colofon

Representatie van vrouwen in Nederlandse non-fictie televisieprogramma's in 2019 en 2021

Dit onderzoek is een uitgave van het Commissariaat voor de Media.

Redactie

Jorien Scholtens
Wieneke Ruysenaars
Edmund Lauf

Vormgeving

de Toekomst - design | online | print | sign

Commissariaat voor de Media

Hoge Naarderweg 78
1217 AH Hilversum
035 773 77 00
cvdm@cvdm.nl

www.cvdm.nl
www.mediamonitor.nl